

Ungdomars värderingar En översikt av kunskapsläget 2009

Oktober 2009

Sofia Sohl

Ungdomars värderingar

En översikt av kunskapsläget 2009

Sofia Sohl

Rapport 2009:11
Dnr: 09-422

Förord

Hur tänker Sveriges ungdomar kring sig själva, sin framtid och samtid? Inte sällan målas bilden upp om att ungdomar är en homogen grupp som radikalt skiljer sig från äldre generationer. Ibland betraktar därför äldre de unga snarare som ett hot än en resurs. Inom dagens ungdomsforskning problematiseras ungdomsbegreppet och här diskuteras grundläggande frågor som: vad är en ungdom eller ungdomsgrupp och vad betyder dagens ungdomar för framtidens samhälle. Utifrån ovanstående frågor har det i ett flertal undersökningar visat sig att det finns större skillnader i attityder och värderingar mellan ungdomar än mellan generationer.

Med denna rapport vill vi skapa en kunskapsöversikt över ungdomars värderingar och attityder. Den är en del i Örebroregionens framtidsarbete och kan ses som ett verktyg i processen med att ta fram den regionala utvecklingsstrategin (RUS).

En stor del av denna studie belyser hur unga i Sverige förhåller sig till exempelvis arbete, utbildning, boende, fritid och politiskt deltagande. Här tillämpas nationell och regional statistik och jämförelser görs även mellan länen.

Rapporten har skrivits av Sofia Sohl, som är doktorand i statsvetenskap (forskargruppen Youth & Society) vid Örebro universitet. Författaren svarar själv för de slutsatser och värderingar som finns i rapporten.

Örebro, oktober 2009

Magnus Persson
Regiondirektör

Innehållsförteckning

Introduktion	5
Syftet med kunskapsöversikten	5
Rapportens upplägg	6
Metod, strategi och begreppsdefinitioner	7
Metod och strategi	7
Begreppsdefinitioner	7
Värderingar	7
Attityder	9
Myten ”ungdomar”	12
Arbete	16
Arbetet av stor vikt i Hällefors	19
Lite regional statistik	20
Utbildning	23
Lite regional statistik	24
Boende	26
Ungdomars flyttning till och från Örebro län	28
Unga vuxna som stannat i Hällefors	29
Lite regional statistik	34
Fritid	35
Fritid i Hällefors	37
Politiskt deltagande	38
Anledningar till (olika) deltagande	39
Värderingar och attityder till politiskt deltagande	40
Vilka specifika värderingar är det då som prioriteras högst av unga?	41
Vilka attityder är det som påverkar ungdomars deltagande?	42
Finns det då några reella skillnader mellan generationerna?	42
Möjlighet till påverkan – lite regional statistik	43
Sammanfattning	45
Reflektion	48
Referenser	49

Introduktion

Denna rapport är en del i Örebroregionens framtidsarbete vilket till mångt och mycket manifesteras i en *regional utvecklingsstrategi* (RUS). Inom denna RUS kommer Regionförbundets framtids- och strategiarbete med att stärka Örebroregionen som en plats att vilja bo, arbeta och driva företag i, att rymmas. Målet för arbetet är att få en kraftfullare region som kan växa och vara attraktiv för medborgare även i framtiden. Den regionala utvecklingsstrategin består av olika delar och denna rapport är ett verktyg i framtagningsprocessen som beräknas vara klar 2010.¹

Rapporten är en samlad kunskapsöversikt över ungdomars attityder och värderingar gällande ett antal specifika teman. Översikten är en generell bild över svenska ungdomars värderingar och är inte specifik för ungdomar i just Örebro län då det tyvärr inte finns tillräckligt med passande data att tillgå gällande den regionala nivån.

De teman som ingår är följande: arbete, utbildning, hälsa och framtid, fritid, boende samt politiskt deltagande och demokrati. Detta för att försöka täcka så mycket som möjligt av det som kan vara viktigt för blivande vuxnas eget liv och deras samspel med det övriga samhället.

Syftet med kunskapsöversikten

Syftet med denna kunskapsöversikt är att få en samlad överblick över värderingar och attityder hos ungdomar och för att se om det finns någon skillnad mellan ungdomar och vuxna när det gäller de ovan nämnda områdena. Detta för att i ett senare led kunna använda dessa kunskaper och slutsatser i arbetet med att ta fram Örebroregionens RUS.

För att uppnå syftet kommer följande frågor bearbetas:

- Vad innebär det att vara ung och vad betyder det att bli vuxen?
- Vad har unga för syn och attityd till arbete, utbildning, sitt boende och vad vill och gör de med sin fritid?
- Hur mår dagens unga egentligen? Hur står det till med den psykiska hälsan?
- Hur ser inställningen till och det faktiska utövandet av det politiska deltagandet ut bland Sveriges unga?
- Kan det utrönas några skillnader i attityder/värderingar och sätt att leva mellan olika generationer gällande de ovanstående temana?

---

¹ Regionförbundet Örebro,
<http://www.regionorebro.se/blameny/regionaltillvaxtarbete/regionalutvecklingsstrategi.4.5640d360117837bf4b08000343.html>, 2009-05-12, 10:55.

Rapportens upplägg

I det följande kapitlet redovisas vilken metod, strategi och vilka begrepp som använts för denna kunskapsöversikt (undantaget begreppet ungdomar som behandlas i ett separat kapitel). Då det inte handlar om några egna undersökningar är metodredovisningen relativt kort men följs även av en mindre diskussion kring metod och att använda ”ungdomar” som prognosindikatorer för det framtida samhället. Dessutom redogörs för begreppen attityder och värderingar.

Sedan kommer ett kapitel som innehåller en kortare reflektion över vad det egentligen innebär att vara ung kontra vuxen samt en viss begreppsutredning kring begreppet ungdomar. När och hur blir en person vuxen och vad innefattas egentligen i föreställningen om och själva termen ungdomar?

Efter det följer sex stycken mer substantiella kapitel, ett för varje tema; arbete, utbildning, boende, hälsa, fritid och kultur samt politiskt deltagande och demokrati. I vissa kapitel återfinns en mer regional prägel medan andra är mer översiktliga och enbart redovisar kunskapsläget på ett nationellt plan.

I det avslutande kapitlet görs en sammanfattning och reflektion kring det som framkommit i det material som studerats och presenterats.

Metod, strategi och begreppsdefinitioner

Metod och strategi

Då detta är mer av en sammanfattning av befintlig litteratur, rapporter och andra tryckta och elektroniska källor gällande ungdomars attityder och värderingar, så är det svårt att göra en djupare analys kring själva tillvägagångssättet ("metoden"). Vad som gjorts är kort och gott att sammanfatta det viktigaste och mest intressanta som tagits fram i forskningen kring det aktuella ämnet.

Gällande val av material och litteratur har inte heller någon specifik metod använts utan undertecknad har tillsammans med Regionförbundet och professor Erik Amnå tagit fram vad vi anser vara de, för översiktens syfte, mest relevanta källorna. Strategin för framtagande av material kan betecknas som ett "brett fokus". Dels ingår generella attityd- och värderingsstudier från Ungdomsstyrelsen, dels mer specifika rapporter och statistik från den aktuella regionen. Den röda tråden förblir dock att försöka urskilja de ungas syn för att se om det eventuellt finns några skillnader gentemot äldre generationer.

Referenserna redovisas löpande och står även att finna i en samlad referenslista i slutet av översikten.

Begreppsdefinitioner

För att kunna göra en översikt av ungdomars attityder och värderingar måste dessa två begrepp få en mer specifik innebörd. Anledningen är enkel, både läsare och författare bör ha samma uppfattning om grundbegreppen för att översikten ska vara till någon nytta.

Värderingar

Som med de flesta begrepp vilka utsatts för vetenskaplig prövning eller som redskap för vetenskaplig prövning av andra begrepp eller individer, så upptäcker forskarna att begreppen kan definieras på många olika sätt. Det finns alltså ett antal olika definitioner och sätt att använda begreppet *värderingar*. Det gemensamma drag som framkommer vid en läsning av hur framförallt svenska forskare använder sig av begreppet vid forskning kring ungdomar är att värderingar handlar om någon form av grundläggande "livsuppfattning" eller "världsåskådning" som sedan guidar en persons

attityder (se nedan) och handlingar/beteenden. Värderingar eller grundläggande värderingar kan således beskrivas som någon form av *mentala rättesnören*. (Pettersson 2008, Ungdomsstyrelsen 2007:11, Ungdomsstyrelsen 2003:1, Johansson 2007, Oscarsson 2002)

Eller som Thorleif Pettersson respektive Susanne Johansson uttrycker det:

Grundläggande värderingar kan nämligen sägas fungera som ett slags "mentalt lim" som binder samman människors uppfattningar och synsätt i olika delfrågor till någotsånär sammanhållna helheter. (Pettersson 2008, s. 21)

Värderingsbegreppet är en sammanfattning av djupare, mera grundläggande uppfattning om hur den enskilde individen ser på sin roll i samhället, relation till sina medmänniskor och så vidare. (Johansson 2007 s.235)

Johansson pekar vidare på att den gängse uppfattningen av värderingar är ett slags mentala rättesnören, där värderingen guidar personen och vägleder hur den bör agera och hur man också handlar i olika sammanhang och situationer. Likväl ifrågasätter hon dessa antaganden i sin avhandling som undersöker huruvida ungdomars värderingar egentligen styr deras handlande. Så verkar dock vara fallet, i alla fall till viss del, i hennes undersökning av ungdomar. Vidare verkar det handla om någon form av växelverkan där värderingar påverkar ditt handlande, som sedan påverkar dina värderingar o.s.v. (Johansson 2007)

Den naturliga följdfrågan blir hur dessa grundläggande uppfattningar/övertygelser då uppkommer hos individer. Den gängse litteraturen sätter fokus på primära socialisationsprocesser under barndomen och de tidiga tonåren. Grundläggande värderingar betraktas som något som bildas mycket tidigt och som sedan ligger ganska fast genom hela livet. Dock finns det även teorier och forskning som hävdar att de grundläggande värderingarna faktiskt ändras under hela livets gång. Den främsta anledningen till detta tycks vara att alla genomgår olika livsfaser och genom de erfarenheter en individ får genom dessa så ändras värderingarna. (Johansson 2007, Oscarsson 2002, Ungdomsstyrelsen 2003:1 och 2007:11, Pettersson 2008) Dock verkar det på det stora hela som att de mest grundläggande värderingarna ligger någorlunda fasta genom hela livet för de allra flesta.

Mycket av forskningen kring ungdomars värderingar kretsar också kring tanken om att unga idag omfattas av mer postmaterialistiska värderingar då de vuxit upp under mer gynnsamma betingelser än de äldre generationerna. (Johansson 2007, Oscarsson 2002) Henrik Oscarsson beskriver detta fenomen som en slags pågående individualiseringsprocess där kollektivistiska värden får stå tillbaka för individualistiska bland de som

växt upp under 1990-talet. (Oscarsson 2002) Denna slutsats kompletteras sedan av Thorleif Pettersson som i sin rapport från 2008 visar att emanciperade självöverskridande frihetsvärden och en sekulär rationell förändringsbenägenhet är det som vägleder dagens unga. Dock visar Pettersson också att detta inte enbart gäller ungdomar utan visar också att de ”unga sjunga med de gamla” gällande de flesta grundläggande värderingarna. De skillnader som finns är mycket små och ger inte intryck av stora generationsklyftor. (Pettersson 2008)

Detta tillbakavisar en stor del av den bild av markanta generationseffekter som finns bland forskare, politiker och den breda allmänheten. Thorleif Pettersson pekar istället på en centrum-periferi-modell där de resursstarka i samhällets ”centrum” för över sina värderingar till mer perifera grupper i samhällets ”utkanter” och att detta inte bara sker inom generationer utan mellan alla generationer. (Pettersson 2008) Vissa forskare vidhåller dock att generationerna har viss betydelse för värderingsskillnader i ett samhälle och över tid.²

Forskningen ger alltså inte en helt enstämig bild över hur värderingar skapas, bibehålls (eller inte) och fördelas mellan olika grupper eller generationer i ett samhälle. Vissa menar att grundläggande värderingar skapas i de unga åren och bibehålls hela livet vilket ger generationsskillnader (Inglehart 1977, Oscarsson 2002) medan andra menar att även de grundläggande värderingarna kan förändras över livets gång samt att det finns lite fog för att tala om generationseffekter. (Pettersson 2008, Johansson 2007) Mer om detta kommer att tas upp inom de specifika temana. För närvarande räcker det med att konstatera att det går att utgå från att det finns vissa grundläggande ”livsåskådningar” som vägleder en persons beteende och tankesätt, oavsett om dessa formas under den primära socialisationen och sedan är fastlåsta eller om dessa värderingar är påverkbara genom hela livet.

Attityder

Om värderingar är djupt rotade och grundläggande föreställningar om livet och samhället, vad är då attityder? Är inte det samma sak?, är en vanlig reflektion. Svaret är nej men inte utan förbehåll. Både värderingar och attityder är förstas begrepp som är svårdefinierade och som inom forskningen använts på olika sätt beroende av t.ex. forskningsdisciplin, forskare, nationell kontext och tidpunkt. Detta till trots bör begreppet ändå ”fångas in” för att kunna se hur attityder väglett denna rapport då uppdraget går ut på att ta fram vad som skrivits om ungdomars attityder.

---

² Se bl.a. Inglehart 1977 och 1997, Ungdomsstyrelsen 2007:11 och dessutom refererar Susanne Johansson (2008) i sin avhandling till en stor del av litteraturen kring denna generationsteori.

Som framgår ovan kan värderingar ses som mer generella uppfattningar och föreställningar om livet i allmänhet (och i detta fall samhället i synnerhet). En individ innehar därmed ganska få värderingar med sin mer övergripande karaktär. Attityder kan däremot ses som en form av uttryck av ens värderingar som är mer specificerade till en viss fråga eller situation. Exempelvis kan värderingen *jag tycker att alla människor är lika värda* manifesteras i attityden *jag ser negativt på lönediskriminering p.g.a. kön*. Attityder manifesterar ofta ett mer specifikt förhållningssätt till något (en politisk fråga, en organisation, en annan individ, en svår arbetsuppgift). (Johansson 2007, Oscarsson 2002)

Medan värderingar fungerar mer som en inbyggd kompass som anger en riktning man vill gå mot så kan attityder snarare liknas vid mer specifika vägval vid vissa vägska. Detta gör att attityder kan ses på ett mer instrumentellt sätt än värderingar och många forskare, framförallt inom sociologin och socialpsykologin, använder attityder för att förstå människors beteende och tankesätt. Det är därför också vanligt att tala om attityders funktioner beroende på hur de påverkar en persons handlingar och tankar. (Ungdomsstyrelsen 2007:11) Följande utdrag kommer från Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie från 2007 *Unga med attityd* och ger en kortfattad översikt av dessa funktioner:

- *Attityder hjälper oss att sortera och förstå verkligheten genom att strukturera information. Vilka kunskaper vi har kommer sedan att ge avtryck i vårt handlande.*
- *Vi orienterar oss mot det som vi har positiva attityder till och vi undviker det som vi har negativa attityder till, vilket gör att de påverkar våra målsättningar.*
- *Attityder är också en social riktmärkning, utifrån sina attityder förstärker man sin självbild och avläser andras. En grupp attityder har fått en egen beteckning som "politiskt korrekta".*
- *Men attityder kan också vara användbara i obehagliga situationer som ett försvar. Det innebär att vi intar olika attityder (det behöver inte vara medvetet) för att dölja och försvara oss mot situationer och företeelser som vi uppfattar som skamliga eller pinsamma*

Källa: Ungdomsstyrelsen 2007:11, s. 16

Attityder hjälper oss på så sätt i vår vardag. De hjälper oss förstå vår omgivning, ta beslut, sätta upp och arbeta mot mål, stärka vår självbild och med att kunna förhålla oss till andra samt att kunna försvara oss mot obehagligheter. Våra attityder leder oss således in på vissa vägar gällande vårt dagliga agerande och markerar vår egen identitet och samhörighet/er med vissa grupper.

För denna rapport's syfte så kommer attityder användas i den bemärkelsen att de ger mer specifika uttryck för vissa värderingar. Vad ungdomar tycker och

tänker angående de mer specificerade teman som tas upp (bl.a. arbete, boende, utbildning) kan ses som attityder som vilar på vissa grundläggande värderingar. Dock är det inte lika tydligt gällande demokrati och politiskt deltagande där det inte är lika lätt att se gränserna mellan attityder och värderingar då demokrati och inflytande är så intimt sammanvävt med hela människans existens i ett samhälle. Hur man ser på demokratin och sin egen roll i samhället (inflytande och deltagande) torde snarare ge en direkt bild av de grundläggande värderingarna en person innehar snarare än dess attityder.

Innan redovisningen av ungdomars attityder och värderingar kring arbete, boende, utbildning, hälsa, kultur och fritid samt demokrati och inflytande, tar vid så bör dock själva målgruppen för rapporten definieras. Vem är egentligen en "ungdom"?

Myten ”ungdomar”

Många av de senare studierna och rapporterna kring ungdomars värderingar pekar på en inbyggd komplikation gällande tidigare forskning. Denna komplikation består i att ungdomar inom (populär)vetenskapen, bland politiker och förvaltning och inte minst av samhället i stort betraktas som en egen avgränsad och homogen samhällsgrupp. (Något som till viss mån redan berörts ovan.) Dock pekar de senaste rapporterna och studierna på att denna ”myt” om den speciella ”ungdomsgruppen” som agerar, tänker och lever likadant är just en myt som till mångt och mycket saknar empirisk relevans. (Pettersson 2008, Johansson 2007, Ungdomsstyrelsen 2003:1 och 2007:11)

För att ändå kunna reda ut vilka som egentligen studeras när man idag pratar om ungdomars attityder och värderingar följer nedan en kortfattad överblick av hur två forskare samt ungdomsstyrelsen resonerat kring och för sin egen del definierat ”ungdomar”.

Ungdomsstyrelsen har sedan 1993 genomfört fyra attityd- och värderingsstudier bland unga och vuxna. I den senaste av dessa (från 2007) problematiseras ungdomsbegreppet och –gruppen i högre grad än i de föregående. Vad det innebär att vara ungdom respektive vuxen får relativt stort utrymme och de går ifrån att rätt och slätt sätta ett åldersintervall även om de för analysernas och den tidsmässiga jämförelsens skull måste arbeta utifrån åldersintervaller. (Ungdomsstyrelsen 2003:1 och 2007:11)

Det framgår dock tydligt att det anses att vuxenblivandet alltmer kommit att betingas vid andra saker än vad som i studien benämns som det *traditionellt linjära* (fast arbete, boende, familjebildande) eller det *formella* (myndig, flytta hemifrån). Istället sätter både unga (16-29 år) och äldre (35-74 år) upp mer *senmoderna* eller *postmaterialistiska* kriterier för vuxenskapet, såsom att veta vad man vill med sitt liv, att ta ansvar för sina beslut och att hitta sin identitet. Dock förefaller även kriteriet att kunna försörja sig själv som en mycket viktig indikation för att vara vuxen. Detta behöver dock inte innebära fast arbete utan tolkas av ungdomsstyrelsen mer som ett tecken på att vara oberoende och kunna ta hand om sig själv. Ungdomsstyrelsen har således alltmer gått ifrån att snävt kategorisera ungdomar enbart genom sin ålder till att resonera kring den mer existentiella och individuella innebörden i ungdomsbegreppet. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Den allra färskaste rapporten som refereras i denna kunskapsöversikt är skriven av Thorleif Pettersson på uppdrag av Svensk Kärnbränslehantering AB. Pettersson använder i sin analys ”Unga sjunga med de gamla!” dels en åldersmässig definition, dels en mer teoretisk utgångspunkt genom begreppet *emerging adults*. Gällande den åldersmässiga definitionen så kategoriserar Pettersson helt enkelt de som tillhör den yngsta sjättedelen bland svarspersonerna från respektive land i det material från 24 länder som

han arbetar med. Gällande *emerging adults* eller ”blivande/unga vuxna” så kommer termen från de socioekonomiska strukturella förändringar som stora delar av världen gått igenom under de senaste 20-30 åren (ökade krav på förlängd utbildning, senarelagd arbetsdebut, sexuell frigörelse, senarelagd familjebildning och framväxande individualism) . Detta visar på ett alltmer fragmenterat vuxenblivande där etablering i arbetslivet (heltidsarbete), gifta sig och skaffa barn alltmer sällan följer det ”traditionella” linjära mönstret. Pettersson menar därför att ungdomar kan definieras som personer som inte uppfyllt mer än ett av dessa ”stadier/kriterier” (arbete, gift, barn) och som är mellan 18 och 27 år.³ Vid en analys visar det sig sedan att dessa två sätt att definiera ungdomsgruppen ganska väl sammanfaller. De allra flesta som inte uppfyller mer än ett av kriterierna har fast heltidsarbete, är gift eller har barn befinner sig faktiskt inom den yngsta sjättedelens åldersintervall. (Pettersson 2008)

Sist ut i resonemanget kring ungdomsbegreppet är Susanne Johansson som i sin avhandling ”Dom under trettio, vem bryr sig och varför?” reflekterar över ungdomsbegreppet på följande sätt:

Kunskapen och förmågan som krävs för att utöva sitt formella demokratiska medborgarskap kryper nedåt i åldrarna medan det sociala och identitetsmässiga vuxenblivandet förskjuts uppåt. (Johansson 2007, s. 78)

Citatet speglar Johanssons perspektiv på ungdomar då det visar på komplexiteten i att avgränsa en specifik ”ungdomsgrupp”. I likhet med ungdomsstyrelsen och Pettersson för Johansson ett resonemang kring problematiken med den existerande ”myten” om ungdomar som homogen och klart avgränsad grupp. Dels visar citatet att ungdomar idag är mer utbildade och alltså anammar medborglig kunskap och förmåga tidigare i livet. Dock har även utbildningstiden förlängts liksom andra livsfaser⁴ vilket bidrar till citatets andra utsaga; att vuxenblivandet på ett mer socialt och identitetsmässigt plan senarelagts. Johansson menar vidare att myten ”ungdomsgruppen” baseras på en föreställning om generationstillhörighet (där det antas att en generation är någon slags homogen samhällsgrupp) och uppfattningen om att ungdomar alltid varit annorlunda. Gällande generationstillhörigheten så visar Johansson både att det finns empiriskt stöd för att olika generationer tycker och tänker likadant och motsatsen. Hennes slutsats är dock att generationstillhörigheten verkar ha svag effekt på ungdomars värderingar och attityder då det finns större skillnader inom ”ungdomsgruppen” (definierad som 15-29-åringar i hennes avhandling) än mellan olika generationer, vilket går i linje med Petterssons resultat. Visst stöd ges dock åt den s.k. livsfashypotesen där olika faser/roller i livet (se ovan) är att betrakta dels som ”avgränsare” mellan ungdoms- och

---

³ Var Pettersson får 27 år ifrån framgår inte tydligt.

⁴ Bli myndig, få ett fast arbete, bilda familj, avsluta sina studier, få egen bostad etc. Jämför Ungdomsstyrelsen, 2007 och Pettersson, 2008

vuxentiden, dels som värderingsförskjutare. Slutligen betonar även Johansson vikten i att inte se ungdomar som ”seismografer” gällande framtida värderings-, attityd- och deltagandemönster utan prognoser av detta slag bör undvikas då ungdomsgruppen dels är heterogen i sig själv, dels över tid. (Johansson 2007)

För denna kunskapsöversikt behövs inte någon specifik definition av begreppet ungdomar då den just ska vara en översikt över andras kunskap och inte i sig göra anspråk på att bidra med något nytt gällande ungdomsforskningen. Uppdraget är att visa vad som skrivits om ungdomar men för detta uppdrag är det dock viktigt att veta hur forskare och andra rapportörer om ungdomar ser på just ungdomsbegreppet. Emellertid kan en mer generell ålderskategorisering göras utifrån materialet vilken skulle klassificera ungdomar såsom Susanne Johansson uttrycker det med den första delen av hennes avhandlingstitel ”dom under trettio” (Johansson 2007). Detta är också Ungdomsstyrelsens övre gräns för beteckningen ”ungdomar” och det är främst deras material som kommer att ligga till grund för de kommande tematiska kapitlen. Genomgående avses därmed de som är mellan 16 och 29 år när det refereras till ”ungdomar”, ”de yngre” och ”(de) unga”, och de mellan 35 och 74 år rubriceras som ”vuxna” och ”(de) äldre”. Detta gäller om inget annat anges. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Hittills har två generella företeelser om kunskapen kring ”ungdomar” och deras attityder och värderingar framkommit i denna kunskapsöversikt. För det första är det oklart om det egentligen finns några attityd- och värderingsskillnader mellan generationerna i Sverige samt att det ter sig mycket vanskligt att prognostisera medborgares framtida värderingar baserat på vad dagens unga tycker. För det andra är eller har ”ungdomar” blivit en mycket svårdefinierad grupp då själva ungdomsbegreppet idag saknar tydliga gränser. Det verkar inte existera några vattentäta skott mellan olika åldersgrupper i samhället. Dessutom verkar det även som att myten om en homogen grupp ”ungdomar” just är en myt, att de som åldersmässigt (och även karaktärsmässigt) betraktas som ungdomar inte alls delar samma värderingar och attityder.

Med detta kommer naturligtvis frågan om det då finns någon mening med att kartlägga kunskapen om attityder och värderingar hos dagens unga. Självklart är det så. Även om det visar sig att det är svårt att urskilja ett specifikt ”ungdomstyckande” då denna grupp kanske inte ens bör betraktas som en specifik grupp så har kunskap om vad *medborgare*, oavsett vilka, ett värde. Några träffsäkra prognoser om framtidens tyckande bland medborgare kan kanske inte göras, men med kunskap kan mer träffsäkra frågor ställas. Dessutom är värderingar ändå relativt rigida över tid vilket gör att de kan användas som indikationer på olika framtidsscenarier vilka i sin tur kan användas som diskussionsunderlag. Eller som Thorleif Pettersson uttrycker det;

Deras skiftande och föränderliga uppfattningar bör istället [för att utgöra prognosunderlag] ses som en provkarta över vad den närmaste framtiden skulle kunna innebära i dessa hänseenden [bl.a. syn på demokratin] och som ett underlag bland flera för den som önskar påverka utvecklingen i en viss riktning". (Pettersson 2008, s. 19)

Arbete

Under den senaste tiden har ungas situation på arbetsmarknaden återigen aktualiserats genom den något överrumplande finanskrisen som tog världen med storm hösten 2009.⁵ Sverige ligger i skrivande stund på topplacering gällande ungdomsarbetslösheten i Europa enligt *Ekonomifakta* som får sin information från Eurostat⁶ (Ekonomifakta, 2009). Detta tycks också vara just ett av ungdomars största bekymmer, att få ett jobb. Problematiken uppmärksammas i en rad skrifter och rapporter från Ungdomsstyrelsen och är inte minst påtagligt i den senaste attityd- och värderingsstudien från 2007. (Ungdomsstyrelsen 2007:11) Dock är det en sak att ungdomar har svårt att komma in på arbetsmarknaden och att de verkar vara de första som åker ut när det krisar. En annan sak är hur ungdomar ser på arbete och sin framtida försörjning. Vad är det som ungdomar värdesätter angående arbete? Och vad vill de jobba med i framtiden?

I en uppföljningsstudie (*Ungas syn på arbete*) av attityd- och värderingsstudien *De kallar oss unga 2003* presenteras fem olika faktorer som anses vara viktiga för ungdomar gällande arbete. I figur 1 presenteras dessa samt ungdomsgruppens genomsnittliga bedömning av hur viktig respektive faktor är. Det som ungdomar värderar mest gällande arbete är således av mer social och utvecklingsmässig karaktär. En god arbetsmiljö med bra arbetskamrater och chefer ses som allra viktigast för ungdomar 2002, tätt följt av sådant som intressanta arbetsuppgifter, att bidra med något och ansvar. Som tredje viktigaste faktor för ungdomsgruppen kommer trygghet som uttrycker en hög värdering av fast anställning och möjlighet att kombinera jobb med familj och fritid. (Ungdomsstyrelsen 2004:6) Samma rankning görs även av de vuxna (35-74 år) som också ingår i studien (som jämförelsegrupp). (Ungdomsstyrelsen 2003:1)

---

⁵ Många dagstidningar skrev under vintern/våren 2009 om ungdomsarbetslösheten, se bland annat Andersson, Bosse, *Var femte ung står utan arbete*, DN, 2009-04-16, Delby, Johan, *Allt fler unga i jobbgarantin*, Dagens Samhälle, 2009-04-23, Olsson, Lova, *Var fjärde ung står utan jobb*, SvD 2009-04-02, Göteborgs-Posten, *Gigantisk slöseri att låta ungdomar gå sysslösa*, 2009-03-21 och SR Örebro, *Hög Ungdomsarbetslöshet*, 2009-05-12, 17.30.

⁶ Ekonomifakta(.se), *Ungdomsarbetslöshet*, <http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/ungdomsarbetsloshet>, 2009-05-26. Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>, 2009-05-26

Figur 1 Värde dimensioner av arbete för ungdomar 16-29 år, 2002

Värderingskala 1-7 där 1=inte alls viktigt och 7=mycket viktigt

Källa: Ungdomsstyrelsens skrifter 2004:6, s. 15

Kamrater, värdering: 6,2

Ger uttryck för åsikter kring betydelsen av trevliga arbetskamrater, bra chef/ledning, samt god arbetsmiljö.

Arbetet, värdering: 5,7

Ger uttryck för åsikter kring betydelsen av intressanta arbetsuppgifter, möjligheten till personlig utveckling, omväxlande arbetsuppgifter, ansvarsfulla arbetsuppgifter, goda möjligheter till utbildning och utveckling i arbetet samt att man bidrar till något som är viktigt för andra.

Trygghet, värdering: 5,0

Ger uttryck för åsikter om att arbetet ska vara på hemorten, om fast anställning och betydelsen av att kunna kombinera arbete med hem, fritid och barn.

Karriär, värdering: 4,7

Ger uttryck för vikten av att kunna göra karriär, att ha en bra lön och löneutveckling samt att kunna knyta internationella kontakter.

Organisation, värdering: 4,3

Ger uttryck för vikten av att arbete sker i team, att det är en jämn könsfördelning på arbetsplatsen samt att arbetet stämmer överens med utbildningen.

Dessa attityder och rankningen återkommer även i 2007-års studie där dock de vuxna rankar faktorerna enligt följande; kamrater, trygghet, arbetet, organisation och minst viktigt anses karriär vara. Dock blir bilden något annorlunda när man tittar mer specifikt på de variabler som ingår i de ovanstående dimensionerna/faktorerna. Rankningen av de egenskaper som är viktigast i arbetet blev år 2007; trevliga arbetskamrater, bra chef, god arbetsmiljö, fast anställning, och bra lön. Fortfarande ligger egenskaper förknippade med värde dimensionen "kamrater" i toppen men sedan följer två egenskaper förknippade med "trygghet" respektive "karriär". Här finner vi även en skillnad gentemot de äldre som har rankningen; fast anställning, bra chef, trevliga arbetskamrater, god arbetsmiljö och arbetet på hemorten. De två trygghetsegenskaperna i fem-i-topp-listan för vad som är viktigt med ett arbete markerar även en förändring sedan 2002 där istället intressanta och omväxlande arbetsuppgifter hamnar på 4:e och 5:e plats. Detta hänger troligtvis samman med att fler ungdomar även känner oro över den egna och/eller familjens ekonomi 2007 jämfört med 2002 samt att fler anger att ekonomisk trygghet och fast anställning är viktigt vid 35 års ålder. Parallellt kan här dras till ungdomars ökade psykiska ohälsa, främst bland arbetslösa, vilket tas upp senare i denna översikt. De arbetslösa ungdomarna tenderar också vara mer oroliga över sin ekonomi och hälsa än andra grupper (Ungdomsstyrelsen 2003:1 och 2007:11).

Vidare anser 61 procent av de unga (som arbetar) att deras jobb är speciellt och ger dem personlig tillfredsställelse vilket är en ökning mot tidigare undersökning. Dock är detta betydligt färre än bland de vuxna varav 79 procent anser detsamma. Tilläggas bör att betydligt färre ungdomar arbetar idag medan alltför många studerar. Emellertid verkar inte den förlängda utbildningstiden ge någon effekt på att få ett jobb som matchar ens kvalifikationer. Enbart 58 procent av de arbetande ungdomarna anser att deras jobb motsvarar deras utbildning eller är mer kvalificerat. Motsvarande siffra för de vuxna är 79 procent. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Tabell 1 nedan visar fyra andra attityder som kan vara av intresse gällande ungas och vuxnas syn på arbete.

Tabell 1			
Övriga attityder gällande arbete, 16-29-åringar och 35-74-åringar, 2007			
Procent av respektive grupp			
Källa: Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:11			
Påstående/Attityd	16-29 år	35-74 år	Viktigt att ha uppnått vid 35 (16-29-åringar)
Unga bör få lägre lön för att skapa fler arbetstillfällen	20	50	-
Äldre bör få gå i pension tidigare för att skapa arbete åt unga	30	50	-
Jobsökarprojekt bör vara obligatoriskt för unga	40	80	-
Jag kan tänka mig att bli egen företagare	60	-	10

Dock bekräftar både 2003-års och 2007-års studier att skillnaderna i värderingar mellan generationerna inte är så stora. Däremot finns vissa skillnader inom ungdomsgruppen beroende på andra variabler såsom kön, etnisk och socioekonomisk bakgrund, huruvida man är i arbete, utbildning eller arbetslös, även om effekten är liten. Det som ger större skillnader för hur ungdomar värderar arbete verkar istället vara vilken livsfas man befinner sig i. De som har barn anser t.ex. att arbete vid hemorten är mycket viktigt, i högre utsträckning än andra grupper.

Vad vill de unga idag då jobba med framöver? Främst är det den privata sektorn som lockar. Hela 67 procent av de unga svarar att de absolut kan tänka sig jobba inom den privata sektorn medan enbart 31-35 procent anger att de kan tänka sig att jobba för stat, kommun eller landsting. Gällande arbetsområde så hamnar arbete inom kultur, medier och design högst upp på

önskelistan och arbete inom försvaret eller med säkerhet och transport längst ned.

Slutligen visar Ungdomsstyrelsens studier på att endast c:a 5 procent av ungdomarna anser att arbete är det som ger livet mest mening (samma siffra för 1997 var c:a 7 procent). Detta är att jämföra med de äldre där 10 procent anger att arbetet ger livet mest mening. I båda ålderskategorierna framhålls dock familj som det mest meningsfulla, nästan 60 procent av ungdomsgruppen och över 70 procent av den äldre gruppen anger detta. Arbete kommer också efter både vänner och fritid gällande vad som ger livet mest mening bland de unga. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Arbetet av stor vikt i Hällefors

I en antologi om lokal och regional utveckling från år 2000 beskriver Ann-Kristin Ekman i ett kapitel unga vuxnas tankar kring sitt val att stanna i Hällefors. För de intervjuade ter sig arbete vara något av stor vikt för deras val i livet. Trots att "verket" inte längre utgör den självklara arbetsgivaren har dess centrala historiska roll fortfarande ett stort grepp om samhället och dess medborgare, så även om de unga. Bland de som Ekman intervjuat så jobbar de flesta männen inom industrin och värderar tryggheten i att ha ett fast jobb högt. Samtidigt är arbetet inom industrin sammankopplat till en osäkerhet då utvecklingen visat att det inte är helt självklart att det alltid finns jobb på "verket". De kvinnor som ingår i studien arbetar antingen inom vården eller turistnäringen, de sektorer som efter industrin och kommunen är de största arbetsgivarna. Kvinnorna uppger också att de lägger stor vikt vid att ha ett fast arbete men är mer villiga att flytta om det skulle visa sig att de förlorar sina jobb, en av respondenterna uppger klart och tydligt att hon anser att jobb är viktigare än plats. Sammantaget verkar Hällefors arbetsmarknad fortfarande vara mycket klassdominerad och den traditionella könsuppdelningen mellan yrken kvarstår in på 2000-talet. (Ekman 2000)

Lite regional statistik

Slutligen visar siffror från www.regionfakta.com att det är just att inte kunna få ett bra jobb, arbetslöshet och att inte kunna klara sin ekonomi som toppar listan över vad länets ungdomar oroar sig över (18-åringar i Näringslivets undersökning 2004).

Påstående/Attityd	Örebro län	Riket
Att inte kunna få ett bra jobb	44	42
Att jag blir arbetslös	35	29
Att inte klara min ekonomi	27	32
Att jag inte vet vad jag vill göra	22	23
Att inte komma in på en bra utbildning	20	19
Att jag väljer fel utbildning eller yrkesinriktning	15	14
Att inte hitta en bostad	13	15
Att tvingas flytta för att få arbete	6	5
Att inte kunna studera eller jobba utomlands	3	5
Att jag inte kommer att klara av mitt arbete tillräckligt bra	2	7

Sedan visar det sig att Örebro läns 18-åringar i högre utsträckning än 18-åringar i andra län (förutom Södermanland och Östergötland) anger att de föredrar ett tryggt och säkert arbete framför ett roligt och utvecklande arbete (se tabell 3). Dessutom anger länets 18-åringar i ganska låg utsträckning att de tror att de kommer att vara anställda inom ett privat företag om tio år. Desto fler (relativt sett) anger att de tror att de kommer arbeta inom offentlig sektor. Gällande organisationer eller annan arbetsgivare samt om de tror att de kommer driva ett eget företag ter sig siffrorna ligga någorlunda i linje med övriga riket (se tabell 4).

Tabell 3
Om du var tvungen att välja mellan ett utvecklande, roligt arbete och ett säkert, tryggt arbete, vad skulle du då välja?

Fler alternativ kan anges

Procent, ungdomar 18 år, 2004

Källa: regionfakta.com

Region	Säkert, tryggt arbete	Roligt, utvecklande arbete	Vet ej/ ej svar	Summa
Stockholms län	17	83		100
Uppsala län	13	87		100
Södermanlands län	26	74		100
Östergötlands län	25	75		100
Jönköpings län	15	84	1	100
Kronobergs län	19	81		100
Kalmar län	20	80		100
Gotlands län	18	82		100
Blekinge län	19	81		100
Skåne län	22	77		100
Hallands län	20	79	1	100
Västra Götalands län	15	85		100
Värmlands län	21	79		100
Örebro län	24	76	1	100
Västmanlands län	22	78		100
Dalarnas län	15	85		100
Gävleborgs län	15	84	1	100
Västernorrlands län	20	80		100
Jämtlands län	17	83		100
Västerbottens län	18	82		100
Norrbottens län	21	79		100
Riket	19	81		100

Tabell 4**Vad tror du att du kommer göra om 10 år?**

Fler alternativ kan anges

Procent, ungdomar 18 år, 2004

Källa: regionfakta.com

Region	Anställd i ett privat företag	Anställd inom kommun, landsting eller staten	Annan anställning (t.ex. organisation eller förening)	Driva eget företag	Vet ej/ ej svar	Summa
Stockholms län	47	18	10	24		100
Uppsala län	46	17	11	25	1	100
Södermanlands län	40	21	11	27		100
Östergötlands län	37	22	11	31		100
Jönköpings län	43	26	10	21		100
Kronobergs län	38	24	14	24		100
Kalmar län	34	30	15	21		100
Gotlands län	54	22	10	14		100
Blekinge län	43	23	19	15		100
Skåne län	45	21	15	19		100
Hallands län	38	16	10	32	4	100
Västra Götalands län	49	22	12	17		100
Värmlands län	39	22	14	25		100
Örebro län	33	28	14	23	1	100
Västmanlands län	41	22	11	24	2	100
Dalarnas län	47	19	14	19	2	100
Gävleborgs län	44	19	11	26	1	100
Västernorrlands län	51	22	14	10	2	100
Jämtlands län	42	22	13	23	1	100
Västerbottens län	51	21	13	14	1	100
Norrbottnens län	33	33	10	23		100
Riket	44	21	12	22	1	100

Utbildning

Som redan framgår i det föregående kapitlet så är ungdomar en mycket konjunkturkänslig grupp. Detta syns även på antalet studenter som ökar i lågkonjunkturer vilket vi sett i den senaste ansökningsomgången till högre utbildning.⁷ Många börjar alltså studera istället för att gå arbetslösa. Mer än var femte studerande ungdom uppger detta som ett eller det huvudsakliga skälen/till att de studerar. Vid en lågkonjunktur är nämligen ungdomarna de första att få lämna sina jobb men under en påbörjad högkonjunktur så syns det inte motsvarande snabba och direkta effekter i de ungas återgång till arbetsmarknaden. En anledning till detta kan vara att de påbörjade studierna varar under en längre tid och att man således inte hänger med i uppgången. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Det framgår även i föregående avsnitt att unga idag ägnar alltmer tid åt att studera och att studenterna blir allt äldre. När det senaste attityd- och värderingsstudien gjordes av Ungdomsstyrelsen studerade nästan hälften av alla i gruppen 16 till 29 år. Av dessa bedriver 31 procent av 20-24-åringarna och 15 procent av 25-29-åringarna högre studier. Dessa siffror är säkerligen högre idag. (Ungdomsstyrelsen 2007:11) Den ökade utbildningsgraden och -tiden speglas också i att ungdomar inte längre anser att *bli klar med sina studier* är särskilt viktigt för vuxenblivandet samt att fler unga uppger yrken som kräver högre utbildning när de anger vad de vill arbeta med senare i livet. Detta till trots anser allt färre av de unga som arbetar idag att de har ett arbete som matchar deras utbildning och kvalifikationer (se föregående avsnitt). Hela 42 procent anser de arbetar med något de inte är utbildade till eller som de är överkvalificerade för. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Det som flest unga anger som anledning till att studera är möjligheten till att få ett bra jobb, tätt följt av att få ägna sig åt det man är intresserad av (personligt intresse) och på tredje plats kommer personlig utveckling.

Mest nöjda med sin utbildning är faktiskt de som fortfarande studerar, de vuxna och de yngsta ungdomarna (16-19 år). Missnöjet är störst bland de arbetslösa, de som enbart har gymnasial utbildning och de som arbetar. Kvinnor är mer nöjda än män och anser även att de haft mycket stort inflytande över valet av utbildning än män. Gällande val av utbildning är det ungdomarna som till högre grad än de äldre instämmer i att de haft mycket stort inflytande över sitt utbildningsval. De arbetslösa och utrikes födda anger i lägst utsträckning att de haft mycket stort inflytande i sitt val av

---

⁷ Se bl.a. Örebro universitet, *Kraftig ökning av sökande*, www.oru.se/templates/oruMagNews_26174.aspx?newsid=58159, 2009-04-17 och Örebro universitet, *Glädjande nyheter med fler studenter*, www.oru.se/templates/oruMagNews_26174.aspx?newsid=58180, 2009-04-20

utbildning. Slutligen uppger sju av tio ungdomar att de planerar att ha bedrivit minst tre års högre studier innan de är 35. (Ungdomsstyrelsen 2007:11) Vid en jämförelse med tidigare studier från ungdomsstyrelsen hittas inte några drastiska eller för uppdragets skull intressanta skillnader mellan ”ungdomsgruppen” 2002 och 2007 gällande utbildning.

Lite regional statistik

I Ekmans studie av unga vuxna i Hällefors kommun framgick det att det främst var kvinnorna som hade satsat på högre utbildning även om de senare valt att ändå flytta tillbaka till hemkommunen. Det verkade finnas en viss kluvenhet mellan utbildning/karriär och familjeliv på hemorten. (Ekman 2000).

Tyvärn visar inte nedanstående tabell någon fördelning av kön men på ett generellt plan så verkade 2004 års ungdomar mindre intresserade av högre utbildning än samma åldersgrupp i andra län. Enbart i Västmanlands och Norrbottens län uppgav färre 18-åringar att de var lockade av högre utbildning. (Se tabell 5)

Tabell 5**Hur lockande är det för dig att studera vidare efter gymnasiet?**

Fler alternativ kan anges

Procent, ungdomar 18 år, 2004

Källa: regionfakta.com

Region	Lockande	Inte lockande	Vet ej/ ej svar	Summa
Stockholms län	58	39	3	100
Uppsala län	59	36	5	100
Södermanlands län	52	43	5	100
Östergötlands län	52	46	2	100
Jönköpings län	59	37	4	100
Kronobergs län	49	44	6	100
Kalmar län	56	41	3	100
Gotlands län	54	40	6	100
Blekinge län	50	47	2	100
Skåne län	55	41	4	100
Hallands län	49	44	7	100
Västra Götalands län	61	38	2	100
Värmlands län	53	40	7	100
Örebro län	46	48	6	100
Västmanlands län	40	52	8	100
Dalarnas län	50	47	2	100
Gävleborgs län	48	49	4	100
Västernorrlands län	48	47	4	100
Jämtlands län	47	51	3	100
Västerbottens län	53	41	6	100
Norrbottnens län	44	53	2	100
Riket	54	42	4	100

Boende

En av de viktigaste frigörelseprocesserna som ung är att flytta ifrån föräldrarna och skaffa eget boende och därmed kunna etablera mer av ett eget liv. Boendet betyder således relativt mycket för ungdomars väg till vuxenlivet. Inte minst då eget boende toppar listan över vad ungdomar anser vara viktigast att ha uppnått vid 35 års ålder. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Vid Örebro universitet har studenterna bostadsgaranti.⁸ Detta torde alltså vara till Örebros fördel. Inte minst då Ungdomsstyrelsens siffror även visar att den främsta anledningen till att flytta är studier. Över en tredjedel av ungdomsgruppen anger detta som främsta skäl till att flytta enligt Ungdomsstyrelsen siffror från 2007. Samtidigt anger 36 procent av alla 16-29-åringar att de tror att de kommer flytta från orten inom de närmsta åren. Främst är det 16-24-åringarna som uppger detta (43-45 procent) medan de äldre ungdomarna i lägre utsträckning tror att de kommer flytta. Denna tendens håller sedan i sig och ju äldre man blir desto mindre benägen blir man att flytta. Något förvånande uppger ungdomar i storstäderna i större uträkning än de som bor i glesbygd/mindre kommun att de kommer flytta från orten inom de närmsta åren. Dock visar undersökningen också på att ungdomar i mindre och mellanstora städer flyttar tidigare än samma grupp i storstäder. Det kan tänkas bero på att ungdomar i storstäder och på studieorter ofta bor kvar hemma hos sina föräldrar. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Tabell 6 visar en mer detaljerad bild över skälen till att flytta uppdelat på specifika ålderskategorier, kön och huruvida respondenten är född i Sverige eller inte. (Ungdomsstyrelsen 2007:11) En intressant iakttagelse från tabellen är att utrikes födda i högre utsträckning än de födda i Sverige anger att de flyttar *för ett jobb* eller av *annan orsak*. Män flyttar i högre grad än kvinnor *för ett jobb* och kvinnor i högre grad än män *för att prova någon nytt* eller *för att studera*. En generell slutsats som Ungdomsstyrelsen drar är att flyttmönstren kan härledas till vilken livsfas man befinner sig i. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

---

⁸ Örebrobostäder, www.obo.se/index.php?id=703, 2009-05-27

Tabell 6**Varför tror du att du kommer flytta? 16-29 år, 2007**

Procent av respektive grupp

Källa: Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:11

Grupp Orsak	16-19 år	20-24 år	25-29 år	Man ♂	Kvinna ♀	Född i Sverige	Utrikes född	Total
För att studera	50	30	11	31	36	34	28	30
För att prova något nytt	34	30	23	26	33	31	20	26
För ett jobb	16	28	41	29	24	26	30	21
Annan orsak	16	21	31	22	21	21	31	7
Ont om arbetstillfällen	4	11	7	7	7	7	9	7
Flytta till partner eller barn på annan ort	4	10	9	5	9	7	10	7
För att flytta med/till kompisar	7	8	6	7	7	7	5	7
Det är ont om lämpliga bostäder	4	7	7	7	5	6	5	6
Vet inte	1	1	0	1	1	1	0	1
TOTAL	100	100	100	100	100	100	100	100

Angående nöjdheten med sitt boende och huruvida man anser sig kunna påverka sitt boende skiljer sig lite mellan ungdomarna och de vuxna. I tabell 7 redovisas vilka inom vissa åldersgrupper som är nöjda med sin bostad och bostadsort samt hur stort inflytande de anser sig ha angående bostadssituationen och bostadsområdet. På det hela taget är 63 procent av de unga (16-29 år) nöjda med sin bostad medan 82 procent av de äldre är det. Dock är de yngre ungdomarna nöjda i större utsträckning än de äldre ungdomarna. Gällande nöjdheten med bostadsort så tyder undersökningen på att man tenderar att bli nöjdare ju äldre man blir. Samma tendens framkommer angående inflytandet över bostadssituationen och bostadsområdet. De vuxna anger i mycket högre utsträckning att de kan påverka sitt boende jämfört med de unga. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Tabell 7**Andelen nöjda med bostad och bostadsort samt andelen som anser sig ha stort inflytande över sin bostadssituation och frågor som rör bostadsområdet, 16-74 år, 2007**

Procent av respektive grupp

Källa: Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:11

Grupp Variabel	16-19 år	20-24 år	25-29 år	35-54 år	55-74 år
Nöjd med bostaden	70	56	64	77	90
Nöjd med bostadsorten	64	66	72	79	88
Stort inflytande bostadssituationen	33	51	69	78	81
Stort inflytande bostadsområdet	16	15	22	32	40

Trots att det idag är svårt att definiera gruppen ungdomar och de själva inte anser att "traditionella" vuxenmarkörer såsom eget boende, klar med sin utbildning, familj och barn etc. är det som är viktigast för att betraktas som vuxen, är det ändå dessa "traditionella" värden som de rankar som viktigast att ha uppnått vid 35 år. Eget boende kommer som nämnts högst, följt av fast anställning, familj och barn. Det verkar alltså som att boendet är startpunkten för att ändå följa någon slags traditionell väg i vuxenblivandet; egen bostad (hyresrätt), stadga sig med partnern, fixa fast jobb och större boende, bilda familj med barn. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Ungdomars flyttning till och från Örebro län

Enligt Fredrik Eliassons rapport från 2008 angående ungdomars flyttmönster i länet så uppvisas ett negativt flyttnetto bland ungdomar mellan 23 och 29 år och är därmed den enda grupp där befolkningen minskar. Dessutom anger 60 % av länets 18-åringar att de tror att de kommer bo utanför Örebro län om 10 år, vid en undersökning från 2004. Eliasson menar att det är 20-25-åringarna som står för en allt större del av det sammanlagda flyttandet. Han bekräftar också att det beror mycket på att ungdomar flyttar då de vill utbilda sig men menar också på att de som stannar gör det för att arbeta. Vid en uppföljning av 1993-års 18-åringar hade 31 procent flyttat från länet tio år senare (2003). Kvinnor, de som vill fortsätta utbilda sig, utrikes födda och ungdomar från höginkomstfamiljer har en större flyttningsbenägenhet. Vidare visar Eliasson att det främst är storstäder såsom Göteborg och Stockholm som lockar.

De s.k. hemvändarna som efter en tid utanför länet flyttar tillbaka är en större andel kvinnor och de som redan hunnit bilda familj någon annanstans visar sig mindre benägna att flytta tillbaka. Det verkar istället vara främst de som befinner sig mellan studier och arbete som tenderar att återvända till länet och det är främst till pendlarkommunerna som folk återvänder. Det verkar alltså som att det finns en form av platsbundenhet bland befolkningen. (Eliasson 2008)

Unga vuxna som stannat i Hällefors

I Ekmans intervjustudie av ungdomar i Hällefors kommun framkommer det (som ovan nämnts) att arbetet har en central roll i livet för de unga vuxna (mellan 20 och 30 år) och till detta hör valet av bostadsort. Ekman visar att valet att stanna på hemorten till stor del beror av möjligheten och tryggheten i att ha ett fast arbete men att även familjen har betydelse för detsamma. Dock skiljer sig de intervjuade åt med avseende på kön, männen tenderar att fokusera på sport, natur och kompisar (förutom arbete) när de beskriver val att bo kvar eller flytta tillbaka medan kvinnorna uppvisar en större flexibilitet och anger partnern och/eller familjen som anledning att bo kvar/flytta tillbaka. De flesta intervjuade männen arbetar också inom industrin och de flesta kvinnorna inom vården eller turism. Kapitlet i antologin rubriceras *"Egentligen har man ingen framtid i Hällefors – men det är hemma här"* vilket också speglar den platsidentitet som de intervjuade också ger uttryck för, det sociala strukturerna/nätverken är viktiga, man känns igen och har sina rötter i bygden. Detta antyds av de flesta men mycket starkare hos männen medan kvinnorna visar på en större flexibilitet gällande bostadsort. (Ekman 2000)

Hälsa och framtid⁹

I ett internationellt perspektiv så mår svenska ungdomar bra, eller mycket bra. De upplever sig som friska och är nöjda med livet i hög grad. Enligt data från SCB så bedömer ca 80 procent av ungdomar i åldern 16-24 år sin hälsa som god. Dock visar Ungdomsstyrelsens data att andelen som är helt nöjd med sin hälsa bland 16-29-åringarna minskat de senaste 10 åren samtidigt som andelen som anger att de ofta oroar sig över sin hälsa har fördubblats sedan 1993. Andelen vuxna som är nöjda med sin hälsa är ganska konstant under perioden men högre än ungdomsgruppens. Gällande oron inför hälsan uppvisar de vuxna samma mönster som de unga men oroar sig i större utsträckning. Dessa två variabler hänger också samman då de som är missnöjda med sin hälsa i större utsträckning också anger att de oroar sig för sin hälsa. Detta mönster visar sig tydligt vid en analys av de två grupperna separat. (Ungdomsstyrelsen 2007:11, Ungdomsstyrelsen 2007:14)

Det finns inte något enkelt och entydigt sätt att definiera hälsa. Enligt Ungdomsstyrelsens färskaste studie över ungdomars hälsa så används en multidimensionell definition som kopplar samman bl.a. fysiskt tillstånd, mental(psykisk) balans, upplevelse av välbefinnande, energi- och styrkereserver, sociala förhållanden i hälsobegreppet. Något väldefinierat begrepp av psykisk ohälsa står inte heller att finna trots att detta är något som det talas mer och mer om idag. Det har under de senaste undersökningarna konstaterats att den psykiska ohälsan ökat både bland unga och vuxna. Detta framgår genom att undersöka bl.a. stressrelaterade symptom hos befolkningen. I de senaste studierna visar det sig att dessa problem är ökande men också kraftigt beroende av kön. Det är främst bland kvinnor som de stressrelaterade symptomen finns. Vissa skillnader kan skönjas mellan olika åldersgrupper men dessa är små och det går inte direkt att se några markanta generationsskillnader. (Ungdomsstyrelsen 2007:11, Ungdomsstyrelsen 2007:14)

De variabler som mätts och som kan sägas vara tecken på den psykiska ohälsan är huruvida svarspersonerna upplever följande saker varje dag eller flera gånger i veckan: ont i magen, huvudvärk, känt sig stressad och sovit dåligt på natten. Figur 2 (Kvinnor) och 3 (Män) visar hur många per ålderskategori som angett dessa symptom i Ungdomsstyrelsens senaste attityd- och värderingsstudie. Här framgår det tydligt att det framförallt är unga kvinnor som lider av stressrelaterade symptom och därmed har en sämre psykisk hälsa. Så många som varannan person bland de riktigt unga kvinnorna säger att de sover dåligt och känner sig stressade men siffran minskar med ökad ålder. Vid en jämförelse mellan alla män och alla kvinnor oavsett ålder så anger kvinnor i närapå dubbelt så

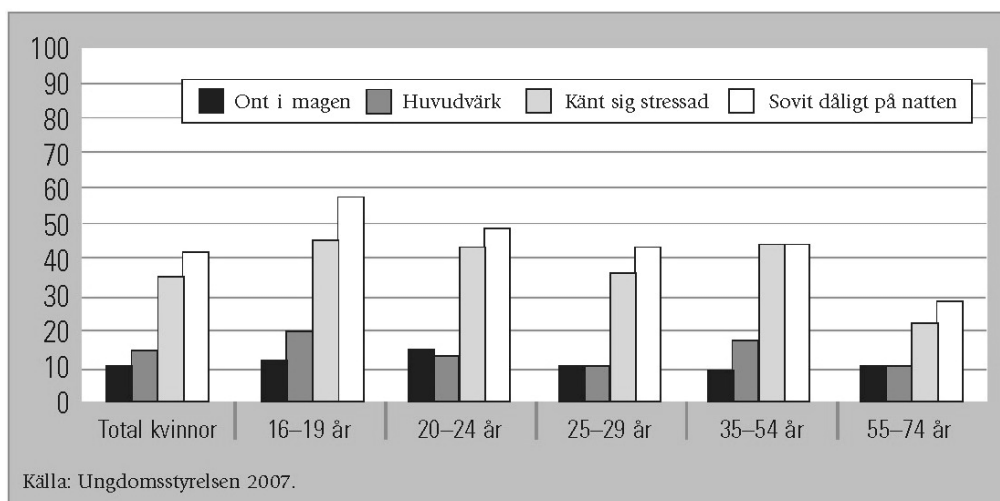
---

⁹ För regional statistik över vad som oroar unga inför framtiden se kapitlet om Arbete i denna rapport.

hög utsträckning att de upplever stressrelaterade symtom. Undantaget är *känt sig stressad* som ca 25 procent av männen och ca 35 procent av kvinnorna uppger att de lider av varje dag eller flera gånger i veckan. (Ungdomsstyrelsen 2007:11, Ungdomsstyrelsen 2007:14)

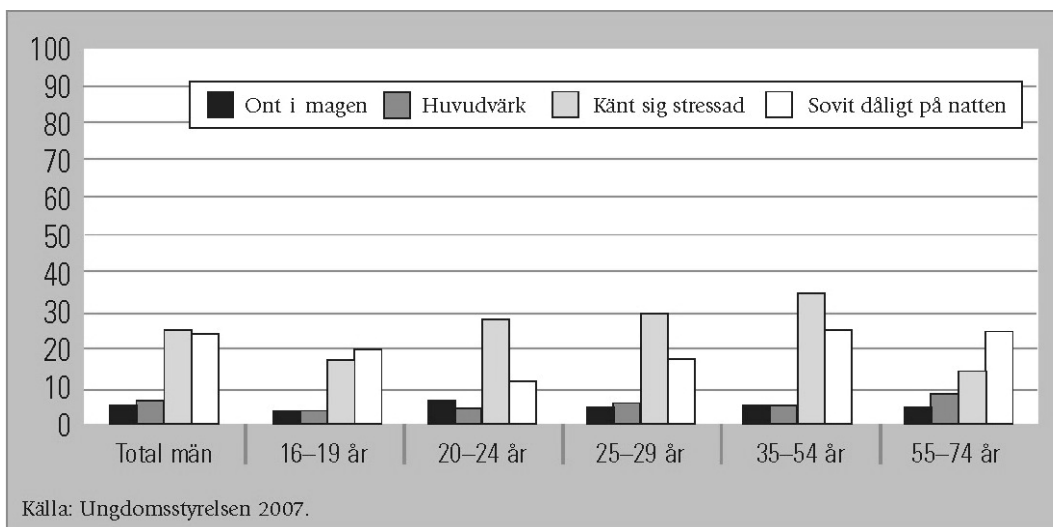
Figur 2
Stressrelaterade symtom varje dag/flera gånger i veckan, kvinnor, indelat efter ålder

Procent av respektive grupp
 Källa: Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:11

Figur 3
Stressrelaterade symtom varje dag/flera gånger i veckan, män, indelat efter ålder

Procent av respektive grupp
 Källa: Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:11

Vid uppdelning av ungdomsgruppen i arbetslösa, arbetande och studerande så framkommer det att ungdomar som studerar eller arbetar oftare är nöjda med sin egen hälsa än de som är arbetslösa. Arbetslösa har oftare ont i huvudet och magen samtidigt som de har dålig sömn i mycket större utsträckning än de ungdomar som arbetar och studerar. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Allt fler ungdomar upplever alltså att de har psykisk ohälsa och så verkar också vara fallet. I en rad studier framkommer att kopplingen mellan ekonomi och psykisk ohälsa är stark. Det finns en större oro och ångest hos dem med låg socioekonomisk tillhörighet (exempelvis arbetare) än de med högre socioekonomisk status (exempelvis tjänstemän). Det visar sig också tydligt att de som är lågutbildade har fler psykiska besvär. Studier visar även att sociala relationer har betydelse för den psykiska hälsan. Det är därför inte heller så konstigt att de som har ett arbete mår bättre då en arbetsplats oftast innebär sociala nätverk, d.v.s. arbetskamrater. Detta kan kopplas till det som ungdomar (och vuxna) rankar som viktigast med ett arbete, nämligen kollegorna. (SOU 2006:77 och Starrin 2003)

Allt detta tyder också på att människan är en social varelse och påverkas av andra både positivt och negativt. Detta speglas i sin tur i de omdömen som ungdomar fått göra om sig själva inom ramen för 2007-års attityd och värderingsstudie. De flesta ungdomar har en positiv självbild generellt sett. De känner sig omtyckta, är för det mesta nöjda med sig själva, orkar göra mycket och är nästan alltid på gott humör (60-75 procent). Männerna är också ofta nöjda med sitt utseende och kropp (58 procent) medan kvinnor anger detta i lägre utsträckning (48 procent). Liknande skillnader hittas i påståendet huruvida man för det mesta är nöjda med sig själv (män 71 procent, kvinnor 58 procent). Att kvinnor har en något sämre självbild hänger också samman med att deras större utbredning av psykisk ohälsa. En annan grupp som utmärker sig angående hur nöjda de är med sig själva är just de arbetslösa ungdomarna. Denna grupp anger inte bara i högre grad stressrelaterade symtom utan är också nöjda med sig själva och sin hälsa i betydligt lägre utsträckning än icke-arbetslösa. Dessutom oroar de sig mer för den egna hälsan och sin/familjens ekonomi i större utsträckning samt att de tror in mindre utsträckning på att de kommer få det bra i framtiden. De arbetslösa ungdomarna verkar således vara i riskzonen för försämrad fysisk och psykisk hälsa. (Ungdomsstyrelsen 2007:11 och SOU 2006:77)

Vilket leder oss in på hur ungdomar egentligen ser på framtiden, huruvida de målar upp en ljus eller en mörk bild. Med risk för att de siffror som Ungdomsstyrelsen presenterar 2007 inte stämmer då undersökningen gjordes före den i skrivande stund aktuella finanskrisen. Vad som framkommer av studien från 2007 är dock att ungdomarna har en förhållandevis ljus bild av sin egen framtid som dessutom förstärkts sedan 1997. De skiljer sig här mot de vuxna som har en mer pessimistisk syn på sin framtid i jämförelse med de unga. Däremot anser de vuxna i lägre

utsträckning att livet inte motsvarar deras förväntningar. Var fjärde i ungdomsgruppen och var femte i vuxengruppen anser att deras liv inte motsvarar deras förväntningar. De vuxna verkar alltså vara något nöjdare med sin situation som den ser ut idag. Återigen är det de arbetslösa som i mycket lägre grad instämmer i påståendet att deras liv motsvarar deras förväntningar i dagsläget. Vid en indexerad kombination av nöjdhet med livet och att livet motsvarar förväntningarna, benämnd livskvalitet, klargörs skillnaderna mellan olika grupper än mer.

Tabell 8
Livskvalitet, 16-29 år om ej annat anges, olika grupper 2007

Procent av respektive grupp,

Summativt index på skalan 1-5 där Hög >4 och Låg <2,25

Källa: Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:11

Kvalitet Grupp	Låg livskvalitet	Hög livskvalitet
16-29 år	17	48
35-74 år	14	60
Arbetar	14	50
Studerar	14	51
Arbetslös/i åtgärd	41	18
Man	16	46
Kvinna	17	48

Av tabellen framgår klart att arbetslösa i högre utsträckning har låg livskvalitet vilket naturligtvis hänger samman med deras sämre psykiska hälsa och oro inför framtiden. Även skillnaden i nöjdhet med den nuvarande situationen mellan de olika åldersgrupperna får utslag här, 60 procent av de vuxna jämfört med 48 procent av ungdomarna anser sig ha hög livskvalitet. Föga förvånande visar det sig också att livskvaliteten hänger väl samman med de stressrelaterade symtomen, d.v.s. de som har låg livskvalitet har i högre utsträckning stressrelaterade symtom. Dock visar sig här en intressant avvikelse då kvinnor i högre utsträckning än män har högre livskvalitet trots att det konstaterats att den psykiska ohälsan är mer utbredd bland kvinnor. Vad som är förklaringen till detta är svårt att säga, men vad det skulle kunna tyda på är att kvinnor har lägre förväntningar på sitt liv och hur de ska må och "nöjer" sig trots att de lider av stressrelaterade symtom.
(Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Slutligen bekräftar ungdomsstyrelsens siffror det som kan tyckas självklart, att de med hög livskvalitet i högre utsträckning ser ljus på framtiden. Dock ser ändå 64 procent av de med låg livskvalitet också positivt på framtiden. Sammantaget kan man därför säga att svenska ungdomar ändå är ganska optimistiska inför den egna framtiden.

Lite regional statistik

Enligt den undersökning som gjordes av Svenskt Näringsliv över ungdomars attityder under 2004 så ser Örebro läns unga relativt pessimistiskt på framtiden. Jämfört med andra län så är det färre 18-åringar som uppger att de ser optimistiskt på framtiden och fler än i övriga län som har en pessimistisk framtidssyn. Hela 22 procent av 18-åringarna ansåg att framtiden för deras egen del inte ser/såg särskilt ljus ut.

Tabell 9					
Hur ser du på framtiden för din egen del?					
Fler alternativ kan anges. Procent, ungdomar 18 år, 2004					
Källa: regionfakta.com					
Region	Optimistiskt	Varken optimistiskt/ pessimistiskt	Pessimistiskt	Vet ej/ ej svar	Summa
Stockholms län	59	28	12		100
Uppsala län	57	33	10		100
Södermanlands län	52	33	14		100
Östergötlands län	56	30	13	1	100
Jönköpings län	56	29	15		100
Kronobergs län	56	28	17		100
Kalmar län	65	25	10		100
Gotlands län	55	28	17		100
Blekinge län	58	33	9		100
Skåne län	56	30	14		100
Hallands län	58	30	11		100
Västra Götalands län	65	24	11	1	100
Värmlands län	54	34	12		100
Örebro län	51	28	22		100
Västmanlands län	55	29	17		100
Dalarnas län	50	37	12		100
Gävleborgs län	63	28	8	1	100
Västernorrlands län	56	29	14	1	100
Jämtlands län	61	32	6	1	100
Västerbottens län	54	30	17		100
Norrbottnens län	60	29	11		100
Riket	58	29	13		100

Fritid

Det senaste halvsekle har fritidens roll i ungdomars liv ökat i betydelse. En undersökning från 1955 visar att fritiden ansågs vara minst viktig av följande; *skapa en god framtid för barnen, skaffa sig ekonomisk trygghet, fast arbete och ha fritid och utnyttja den*. År 2007 ansågs fritiden ha minst lika stor betydelse för de unga just nu som de andra svarsalternativen, runt 80 procent av 16-29-åringarna anser att alla dessa saker är viktiga för dem just nu. Dock anger endast 50 procent av ungdomarna att det är viktigt att ha mycket fritid vid 35 års ålder, där är det istället ”traditionella vuxenmål” som ses som viktiga (stabilit familjeliv, barn, fast jobb eget boende). (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Fritiden är dock viktigare för ungdomar när de är unga jämfört med tidigare undersökningar. Fritiden kan ses som tiden utöver arbete, skola och de ”måsten” som finns i hemmiljön, d.v.s. den tid där man kan bestämma helt fritt vad man vill göra. Studier har visat att fritiden har en central roll för ungdomars mognad och utveckling. Denna del av livet har alltså visat sig spela en viktig roll för ungdomars socialisationsprocess, både på gott och ont.

Även för vuxna ter sig idag fritiden allt viktigare även om allt fler i alla ålderskategorier samtidigt i allt mindre utsträckning anger att fritiden är det som ger livet mest mening. Detta kan tyckas paradoxalt men kan bero på att fritiden värdesätts högre på ett generellt samhällsplan idag men att ungdomar samtidigt upplever att den inte har en lika avgörande betydelse för deras liv som exempelvis familjen (vilket är det svarsalternativ flest ungdomar anger som meningsfullt i livet). Det finns heller inte så stora skillnader mellan generationerna eller inom ungdomsgruppen gällande hur viktig fritiden anses vara just nu. Värt att nämna kan dock vara att de under 20 år värdesätter fritiden högre än de över 20 år. Förklaringen till detta ligger troligtvis i att de äldre i högre utsträckning börjat komma in andra livsfaser där kanske familjeliv värderas högre. Dessutom finns en viss skillnad mellan utrikes födda och födda i Sverige gällande vad de anser ger livet mest mening. Bland de födda i Sverige anser 12 procent att fritiden ger mest mening i livet medan enbart 5 procent av de utrikes födda anger detta. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Efter att ha konstaterat att fritiden är viktig både för unga och äldre så kan man istället fråga sig vad som är viktigt med fritiden, vilken funktion den har. Ungdomsstyrelsens undersökning från 2007 visar att svarsalternativen *roligt, lära sig nya saker och umgås med andra med samma intresse* anges i störst utsträckning av både ungdomar och vuxna gällande en fråga om vilka egenskaper som är viktigast med fritiden. Skillnaderna mellan de olika åldersgrupperna är inte så stora förutom att unga konsekvent värderar alla fritidens egenskaper högre med ett undantag. Vuxna anger i mycket högre utsträckning att det är viktigt att deras fritidsysselsättningar bör *bidra till att*

förbättra villkoren för andra. Ungdomsstyrelsen har sedan tagit fram två index över två underliggande dimensioner gällande fritidens egenskaper; nyttoindexet och förverkligandeindexet. Vid en sådan uppdelning visar det sig bl.a. att ungdomar i mer än dubbelt så stor utsträckning värdesätter fritidens nyttoegenskaper såsom att den ska leda till jobb, ge prestige och status och att man kan ha nytta av den i framtiden, än de äldre. De äldre värdesätter sedan fritidens förverkligande funktioner såsom umgås med andra, uttrycka sin personlighet, roligt, lära sig nya saker i hög utsträckning. Dock ligger ungdomarnas värderingar av denna funktion av fritiden ännu snäppet högre. Att de äldre får lägre på båda kan ha att göra med att indexen inte innefattar egenskapen att fritiden skulle bidra till att andra får det bättre. Slutligen finns det en grupp som verkligen utmärker sig gällande fritidens funktioner och det är de utrikes födda. Denna grupp uppger i markant högre utsträckning än alla övriga grupper att fritidens nyttofunktioner är viktiga och dessutom ligger denna grupp även högst på förverkligandefunktionen även om skillnaden mot de andra grupperna inte är så hög där. Detta tyder på att utrikes födda har en annan syn på sin fritid då de dels i lägre utsträckning anser att fritiden ger livet mest mening, dels rankar dess funktioner högst av alla grupper. Utrikes födda verkar se att fritiden kan ge stor nytta (jobb, status etc.) samt kan leda till självförverkligande (lära något nytt, vänner etc.), d.v.s. ett medel för att nå andra mål medan ungdomar födda i Sverige mer ser fritiden som ett mål i sig. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

En annan fråga man kan undersöka gällande fritiden är hur väl den värderas i förhållande till arbetet. Vuxna instämmer i högre grad än de unga i påståendet *"man borde arbeta mindre och få mer fritid även om det innebär sänkt materiell standard"* än ungdomarna (35 respektive 27 procent). Varför det är så finns det inget direkt svar på i undersökningen. Dock är det också intressant att konstatera att arbetslösa (som i praktiken faktiskt har mer fritid än de som arbetar) är en grupp som i högre utsträckning tycker att man borde arbeta mindre för att få mer fritid. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Fritiden har alltså ökat i betydelse över åren men det vore också intressant att beröra vad ungdomar egentligen gör på sin fritid. Frågan är svår att få något heltäckande svar på då det är omöjligt att fråga om alla olika sorters fritidsaktiviteter. Dock har några valts ut och det som flest unga sysselsätter sig med på sin fritid är att läsa, vara på Internet och träna/idrotta utanför en klubb/förening. Vid en jämförelse med hur det såg ut 2002 så gör ungdomar i allt mindre utsträckning följande aktiviteter; vara ute i naturen, skapande verksamhet, går på bio samt individuell träning och läsa (även om de två sista aktiviteterna fortfarande ligger bland topp tre). Det som har blivit mer populärt är att använda Internet, gå på utställningar, teater och konserter. Oförändrad status har dataprogrammering/dataspel och att besöka sportevenemang. Det går även att se tydliga könsfördelningar mellan olika typer av aktiviteter. Killar ägnar sig i högre utsträckning åt dataprogrammering och datorspel, internetanvändning, mekande och

sportevenemang medan tjejer shoppar, går på stan och ägnar sig åt skapande verksamhet i större utsträckning. Killar och tjejer idrottar dock i samma utsträckning. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Något som anses viktigt för ungdomars politiska socialisation är att vara medlem i en förening, trots att en stor del unga fortfarande är aktiva inom föreningar så har antalet sjunkit sedan 2002. (Undantag utgörs av dator-, roll- och konfliktspelsorganisationer). Cirka hälften av ungdomarna uppger i Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie 2007 att de är aktiva i någon förening. Samma siffra år 2002 var sex av tio. Av de utrikes födda är enbart 37 procent aktiva inom en förening. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Gällande typ av förening är en större andel kvinnor i åldern 16-29 år aktiva inom kultur-, student- och hobbyföreningar samt kvinnogrupper, religiösa samfund och hjälporganisationer än män i samma ålder. Män är istället engagerade i idrotts-, dator-, roll- och konfliktspelsföreningar samt "annan" förening. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Fritid i Hällefors

De personer som ingick i Ann-Kristin Ekmans studie om unga vuxnas arbets- och platsidentitet i Hällefors ansåg alla att det inte fanns något nöjesutbud att tala om på orten. Deras fritid bestod mestadels av olika sportaktiviteter som utövades antingen individuellt eller inom en förening/klubb. Utöver detta angav flera att fritidsaktiviteterna främst bestod av att umgås hemma hos varandra där de åt middag eller tittade på TV tillsammans. Om respondenterna ville ta del av något nöjesutbud så ansåg de sig vara hänvisade till större städer i regionen vilket de upplevde som något av Hällefors största problem. Det enda som nämndes var Hälleforsfestivalen och "marken" (en årligt återkommande marknad). Dock verkade olika typer av idrottsutövande ha en fast förankring bland de flesta på orten. (Ekman 2000)

Politiskt deltagande

Ungdomars förhållande till samhället i allmänhet och till demokrati och inflytande i synnerhet har sedan länge varit en het potatis för politiker och för statsvetare. Här ser vi tydligt hur synen på ungdomar kan skilja sig och hur svårt det kan vara att försöka klämma in alla ”unga” i kategorin ”ungdomar”.

Flera undersökningar visar på att ungdomar tycks delta i politiken i allt mindre utsträckning ”traditionella” politiska aktiviteter än de vuxna. Speciellt obenägna verkar yngre medborgare vara gällande vad som brukar betecknas som ”traditionellt deltagande”. (Johansson 2007) Med ”traditionellt” eller ”politiskt” deltagande menas de handlingar som är direkt kopplade till den politiska beslutsprocessen och den representativa demokratin såsom valdeltagande och partimedlemskap. En person kan dock vara aktiv i samhället eller försöka påverka detsamma på andra sätt. Olika typer av socialt frivilligarbete, debatter på Internet, engagemang i bostadsföreningar eller fackliga organisationer kan klassas som ”medborgerligt” deltagande vilket således innefattar det civila samhället. Slutligen finns det som ibland kallas ”icke-traditionellt” eller ”utomparlamentariskt” deltagande bestående av diverse illegala eller illegitima aktiviteter tillsammans med indirekta medel för att påverka politiken. Inom denna kategori ryms bl.a. husockupationer, grafitti, delta i (o)lagliga demonstrationer, delta i bojkotter och skriva insändare. Gränserna mellan olika kategorier är ibland flytande och det finns även de som ser deltagande i tudelningen representativa och icke-representativa former. (Se bland annat Johansson 2007, Ungdomsstyrelsen 2003:1 och 2007:11)

Men är det då så att ungdomar är ointresserade av samhällsfrågor eller varför ser det ut på detta sätt? Här finns två läger att finna, dels de som anser att ungdomarna är ointresserade och självcentrerade skeptiker, dels de som anser att ungdomarna bär på nya influenser och genom sina postmaterialistiska värderingar föredrar andra typer av engagemang. (Ungdomsstyrelsen 2007:11) Ungdomarna verkar alltså sakna tilltro till det traditionella sättet att utöva politik och väljer därför alternativa vägar för att försöka påverka systemet. Dock måste det påpekas att även om ungdomarna inte verkar särskilt intresserade av att bli medlemmar i politiska partier så är det än så länge ingen katastrof gällande valdeltagande. (Johansson 2007) I valet 2006 röstade 76 procent av förstagångsväljarna och även om det är 14 procentenheter färre än 1982 så bör man inte dra alltför högra växlar från denna statistik. Dessutom medger strax över hälften av ungdomarna att de är med eller kan tänka sig vara med i ett politiskt parti. Samma siffra gäller för de vuxna med den skillnaden att fler faktiskt är med i ett parti av de vuxna. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Det verkar alltså inte finnas någon ”kris” bland ungdomsdeltagandet ännu, även om partierna har kris, vilket rimligtvis inte enbart borde skyllas på ungdomarna. Det som utmärker ungdomars deltagande är dock att de oftare kombinerar det traditionella deltagandet med mer medborgerliga eller utomparlamentariska aktiviteter som exempelvis bojkotter, olagliga protestaktioner och politiska aktioner. Det visar sig att ungdomar i högre utsträckning än de vuxna lockas av aktiviteter som inte är initierade av det existerande politiska systemet. Dock bör man inte begränsa demokratin och det politiska inflytandet till valdeltagande och partimedlemskap utan det finns som nämnts ovan en rad andra deltagandeformer som också bör räknas som politisk deltagande eller (försök till) politisk påverkan. (Ungdomsstyrelsen 2007:11 och Johansson 2007)

För att förstå hur och varför ungdomar deltar annorlunda måste man därmed bredda såväl demokrati- som inflytandebegreppet till att innefatta mer än det som görs direkt inom den representativa demokratin. Några ytterligare exempel på icke-traditionellt och/eller medborgerligt deltagande är direktaktioner, skada på andras/allmän egendom, skriva insändare, skriva på namnlistor, bära märken som uttrycker en åsikt, göra medvetna konsumtionsval och föra politiska debatter på internet. (Ungdomsstyrelsen 2007:11 och Johansson 2007)

Anledningar till (olika) deltagande

Delar av förklaringen till att vissa deltar traditionellt och andra icke-traditionellt är att de olika deltagandeformerna verkar hänga samman med olika egenskaper hos individerna. De som deltar genom traditionella former inom den representativa demokratin ”deltaganderamar” är de som är välutbildande eller har välutbildade föräldrar, födda i Sverige och har svenska föräldrar, de är intresserade av samhällsfrågor och pratar ofta om politik i sin vardag samt har ett gott politiskt självförtroende¹⁰. Det har även visat sig att ovanstående egenskaper också driver det icke-traditionella deltagandet med former som inte är sanktionerade av det representativa politiska systemet. Dock är personer med följande egenskaper än mer benägna att ta till dessa påverkansmedel; arbetslös, man, lågt förtroende till politiska institutioner och det politiska systemets lyhördhet, stöder vänsterorienterade samhällsmål och av de som har postmaterialistiska samhällsmål. (Ungdomsstyrelsen 2007:11)

Gällande deltagande generellt men speciellt för det traditionella deltagandet har många samhällsforskare sedan länge konstaterat att ju högre socioekonomisk status en person har desto mer deltar denne i det politiska

---

¹⁰ De anser att de själva kan göra skillnad i politiken, att de har något att bidra med.

livet. Det framkommer också att invandrarbakgrund påverkar deltagandegraden negativt. Dessutom framkommer i studier av Susanne Johansson och Jan Carle att attityd- och värderingar samt sociopolitiska nätverk har en stor effekt på det politiska deltagande, speciellt för ungdomar. Det som sedan mer specifikt har en positiv effekt på deltagande i de s.k. utomparlamentariska eller icke-traditionella aktiviteterna är kön (män föredrar dessa aktiviteter i högre utsträckning), att vara arbetslös, att vara politiskt vänsterorienterad och att ha ett svagt förtroende för riksdag och regering. Dessutom visar Carle att de unga som innehar postmaterialistiska värderingar tenderar att delta i köpbojkotter och direktaktioner i en högre utsträckning. Slutligen drar Jan Carle den slutsatsen att det finns vissa skillnader i vilka orsaker som ligger bakom yngre respektive äldres deltagande och att orsakerna varierar beroende av typ av politiskt deltagande. Skillnader mellan generationerna visar sig vara minst gällande en traditionell form av deltagande; kontakt med politiker. En första skillnad mellan unga och vuxna är dock att de unga deltar mer om de ofta för politiska diskussioner med arbets- och studiekamrater, en effekt som inte tycks finnas bland de vuxna. Gällande en icke-traditionell form av deltagande, köpbojkott, visar det sig att invandrarbakgrund har betydelse (negativ effekt) bland ungdomarna men ingen effekt bland de äldre. Likaså har arbetslöshet en positiv effekt bland de yngre men ingen bland de äldre och vänsterorienteringens effekt är dubbelt så stor bland de yngre som bland de äldre. Slutligen så finns det en mängd variationer i förklaringarna till varför ungdomar och vuxna deltar i direktaktioner och att debattera politik på internet. Dessutom går det t.o.m. att urskilja motsatta effekter av deltagande när man kopplar samman ålder och en viss egenskap. Exempelvis har arbetslöshet och studier sammantaget en positiv effekt på det politiska deltagandet bland unga medan det snarare finns en negativ effekt bland de vuxna. (Carle 2003 och Johansson 2007)

Enligt Carle finns det således en hel del skillnader mellan äldres och yngres deltagande samt skillnader i orsaker till deltagandet som främst har med socioekonomisk status och samhällsintresse att göra. I nästa avsnitt kommer detta i viss mån ifrågasättas genom Susanne Johanssons studie av ungdomars deltagande och attityder samt värderingar.

Värderingar och attityder till politiskt deltagande

Även Susanne Johansson tar sig an att försöka förklara ungdomars politiska deltagande i sin avhandling *Dom under trettio, vem bryr sig och varför?* Även Johansson utgår ifrån tanken att ungdomar och vuxna inte deltar på samma sätt och i samma former i politiken. (Johansson 2007)

Hon delar upp deltagandet i två kategorier; *annorlunda* och *vuxet* där annorlunda står för det icke-traditionella/utomparlamentariska deltagandet

och vuxet för det traditionella och av det politiska systemet sanktionerade/initierade deltagandet. Hennes tes är att ungdomar deltar ”annorlunda” främst med anledning av att de innehar mer individualistiska värderingar än dagens äldre generation. Hon menar att prioritering av individuella värderingar leder till former av politiskt deltagande som hänger samman med dessa värderingar och då står kanske inte det kollektiva partimedlemskapet eller valdeltagandet i fokus. Att ungdomar i högre grad än dagens vuxna anammat dessa individuella värderingar härleder hon till att det allmänna välståndet har ökat vilket gör att ungdomar behöver bry sig mindre om sin materiella trygghet och med detta kommer att mer tid och resurser kan läggas på att fundera över sitt eget välbefinnande och fokusera mer på existentiella frågor och värderingar. De självförverkligande värdena i livet fokuseras mer då ungdomar är mer inriktade på hur de som individer existerar i samhället och inte nödvändigtvis lockas av traditionella ”kollektivistiska” värden inom partipolitiken. Om man sätter ungdomars deltagandemönster i relation till dessa mer individualistiska värderingar kan det politiska deltagandet ses som ett sätt att förverkliga sig själv genom den politiska aktionen. Johansson menar vidare att de politiska frågorna i sig inte nödvändigtvis behöver vara av intresse för personen utan de kan vara ett sätt att visa sitt politiska engagemang och/eller att utmana och i förlängningen kanske förnya det rådande politiska systemet. Till detta hör också att ungdomar som prioriterar individualistiska värderingar också har svårt att komma i kontakt med grupper där mer traditionella former av deltagande och de värderingar som hör därtill. Därmed har de även svårt att uppnå förståelse för hur det traditionella politiska systemet fungerar. Slutligen har de mer individcentrerade ungdomarna (vilket det bör påpekas inte är alla ungdomar) också svårt att gruppera sig och enas under gemensam flagg då deras intressen, agenda och preferenser inte är homogena. Dock är en slutsats som Johansson drar att ungdomar tenderar att ”blanda friskt” mellan olika typer av deltagande utan att strukturera det på något speciellt sätt. D.v.s. dagens ungdomar hänger sig inte enbart åt att kasta gatsten och debattera på Internet utan de går även och röstar, tar kontakt med politiker etc. Detta går också i linje med det mer individualiserade tänket, man gör det man själv känner för. (Johansson 2007)

Vilka specifika värderingar är det då som prioriteras högst av unga?

I Johanssons studie framgår att det är frihet, kärlek, lycka, vänskap, ärlighet och familjetrygghet som toppar listan över vad som är viktigt för ungdomar. Dessa värden kan knytas ganska starkt till individen och det egna välbefinnandet. Rättvisa och en värld i fred kommer först på åttonde respektive nionde plats i listan över de viktigaste värdena. Dock framkommer det även att det finns ganska stor överensstämmelse med äldres värderingar vilket också framkommer i Henrik Oscarssons studier från 2002 även om unga i högre utsträckning tenderar att prioritera

individualistiska värden och de äldre mer kollektiva såsom fred och landets säkerhet. Några regelrätta generationsklyftor verkar det därför inte vara tal om. Inte heller verkar det ske någon dramatisk värderingsförskjutning över tid. Som synes är det således ganska komplext att studera värderingar och resultaten blir stundtals motsägelsefulla, inte minst mellan olika studier av samma tema. (Johansson 2007 och Oscarsson 2002) Detta kommer till uttryck inte minst i denna rapport där vissa studier uppvisar att det finns skillnader i värderingar och deltagande mellan ungdomar och vuxna medan andra studier tonar ned dessa.

Vilka attityder är det som påverkar ungdomars deltagande?

Enligt Johansson så ger även attitydundersökningen visst fog för att ungdomar idag prioriterar mer individcentrerade attityder och värderingar och därmed väljer att delta i politiken därefter. Ungdomar tenderar ha en något mer skeptisk inställning till det politiska systemet som sådant vilket också kan förklara att de söker sig mot utomparlamentariska medel för att påverka sin vardag och politiken. (Johansson 07)

Detta är något som också framkommer i Ungdomsstyrelsens undersökningar. Ett högt förtroende för de politiska institutionerna tenderar att främja deltagande överlag men främst inom de traditionella deltagandeformerna. Det omvända gäller också; att ett lågt förtroende för systemet och dess institutioner hänger samman med att delta i utomparlamentariska aktiviteter. Slutligen verkar även attityden till ens egen påverkansmöjlighet (internal political efficacy) och inställningen till det politiska systemets lyhörddhet (external political efficacy) ha betydelse för om och hur man engagerar sig. (Ungdomsstyrelsen 2003:1 och 2007:11, Sohl 2008)

Finns det då några reella skillnader mellan generationerna?

Enligt de undersökningar denna rapport baseras på så verkar det inte finnas några reella generationsskillnader mellan de under trettio år (ungdomar) och de över trettio år (vuxna) gällande det politiska deltagandet, demokratisyn och grundläggande värderingar. Som synes och redovisat kan vissa små skillnader utrönas mellan olika åldersgrupper men som sagt inget som tyder på att det diametrala motsatsförhållanden mellan generationerna. Det verkar snarare som att deltagandemönstren beror på andra variabler än ålder såsom kön, vilken sysselsättning man har (eller inte har) samt vilken livsfas man befinner sig i. Ofta är således skillnaderna inom grupperna större än mellan grupperna. Generationstanken, d.v.s. att personer inom samma generation värderar olika samhällsfrågor och agerar på samma sätt, som i mångt och mycket förhärskar debatten om ungdomars politiska värderingar och deltagande, verkar alltså inte hålla. Värderingsmönster verkar således främst

ha en annan uppkomst än ålder och generation vilket innebär att dessa variabler inte alltid är så viktiga vid studier av politiskt deltagande.

Det går dock att urskilja tre intressanta skillnader mellan ungdomars och vuxnas politiska deltagande. För det första tycks ungdomars deltagande utvecklas i en allt mer individualiserad riktning vilket också visar att det kan vara problematiskt att se ungdomar som en enad homogen grupp. För det andra tycks värderingar och attityder spela en större roll hos den yngre generationen när de ska välja hur de ska delta i det politiska livet. En tredje skillnad mellan generationerna är att ungdomar sprider sitt deltagande och kombinerar flera sorters politiska aktiviteter. Unga blandar alltså traditionellt deltagande med icke-traditionellt deltagande till skillnad från den äldre generationen som i högre utsträckning håller sig till det traditionella deltagandet.

Vidare bör det påpekas att värderingar liksom det politiska deltagandet verkar vara kopplat till vilken fas i livet man befinner sig i. Dock verkar inte dessa faser vara så starkt ålders- eller generationsbundna.

Livsfasperspektivet framkommer i en rad undersökningar och ges både stor och liten betydelse för en persons värderingar. (Pettersson 2008, Johansson 2007, Oscarsson 2002 och Ungdomsstyrelsen 2007) Bland annat så menar Johansson att ungdomars värderingar beror av huruvida man är klar med utbildning eller inte, om man har ett fast jobb, civilstånd och om man bildat familj eller inte samt mobilitet (kan man tänka sig att flytta från hemifrån/orten eller inte). Generellt kan man säga att ju närmare ”vuxenskapet” (i viss mån ju äldre man är) desto mer traditionella värderingar har man beroende på att man hunnit genomgå fler livsfaser. (Johansson 2007)

Slutligen bör det påpekas att ungdomar faktiskt deltar i den aktivitet som faktiskt är den allra mest grundläggande för den representativa demokratin, de röstar. Om än inte i lika hög utsträckning som de äldre så fortfarande i en utsträckning som kan ses som icke-alarmerade (se ovan). Dessutom är de ungdomar som deltar i illegala och illegitima politiska aktiviteter mycket få även det är fler bland de unga än bland de äldre. Det finns alltså inga indikationer på att (den representativa) demokratin skulle vara i någon större farozon. Dessutom innebär demokrati just att folket ska styra och om folkets syn på hur demokratin och/eller det politiska systemet ska organiseras ändras så ska det vara det kanske dags för justeringar. Demokratin vore inte demokrati om den och det politiska systemet inte fick kritiseras.

Möjlighet till påverkan – lite regional statistik

I ovanstående beskrivning tas inte inflytande upp i någon större utsträckning men i Svenskt Näringslivs undersökning från 2004 står en fråga om huruvida 18-åringar anser att de kan påverka sin livssituation och sin framtid. Det är naturligtvis ganska öppet hur denna fråga kan tolkas men vid

en bred tolkning av politik och inflytande kan de ungas svar på denna fråga ge en fingervisning om hur pass mycket inflytande de anser sig ha generellt sett. Tabell 10 nedan visar att Örebros 18-åringar inte i lika stor utsträckning som samma grupp i andra län anser sig kunna påverka sin livssituation och sin framtid. Detta hänger givetvis också samman med den något mer pessimistiska syn Örebro läns unga verkade uppvisa när de blev frågade om hur de ser på sin egen framtid.

Tabell 10					
Tycker du själv att du kan påverka din livssituation och vilken framtid du får?					
Fler alternativ kan anges					
Procent, ungdomar 18 år, 2004					
Källa: regionfakta.com					
Region	Ja	Nej	Tveksam/ vet ej	Ej svar	Summa
Stockholms län	79	3	17		100
Uppsala län	82	1	15	2	100
Södermanlands län	72	7	20	1	100
Östergötlands län	81	3	16		100
Jönköpings län	78	2	19		100
Kronobergs län	78	11	11		100
Kalmar län	79	8	13		100
Gotlands län	81	6	13		100
Blekinge län	81	11	7		100
Skåne län	79	3	18		100
Hallands län	77	6	15	2	100
Västra Götalands län	85	3	12		100
Värmlands län	75	5	20		100
Örebro län	72	6	21	2	100
Västmanlands län	80	3	14	3	100
Dalarnas län	79	2	17	2	100
Gävleborgs län	82	1	16	2	100
Västernorrlands län	77	6	16	1	100
Jämtlands län	78	8	12	1	100
Västerbottens län	80	6	14		100
Norrbottnens län	78	9	14		100
Riket	80	4	16	1	100

Sammanfattning

För att göra en översikt av ungdomars attityder och värderingar behöver man först ta reda på vad som menas med ungdomar, vilka klassificeras egentligen som ungdomar? Att svara på detta är dock inte så enkelt då en ren ålderskategorisering inte fångar upp essensen av ungdomens innebörd. Andra sätt att definiera är genom s.k. livsfaser eller ”vuxenmarkörer” såsom familjebildning eller husköp. När man frågar befolkningen själva anser dock de flesta att det är mer individuella saker som definierar vuxenblivandet såsom att ta ansvar för sina egna beslut eller att hitta sin identitet.

Vidare verkar den gängse bilden/myten om ungdomar som någon slags homogen massa med vissa gemensamma karaktäristika, behov och intressen inte alls existera. De flesta forskare som gett sig på studier av unga idag menar att ungdomar inte så lätt låter sig passas in som grupp enligt vissa uppsatta kriterier. Det är också det som framkommer i den mer specifika forskningen kring de olika teman som står i fokus i denna rapport.

Den generella slutsats som kan dras av materialet är således att, för att använda Thorleif Petterssons ord: *de unga sjunga med de gamla*. Det verkar inte finnas några radikala skillnader mellan hur den yngre generationen uppfattar sin tillvaro och hur de ställer sig till arbete, boende, utbildning, hälsa, fritid samt politik, demokrati och deltagande. Generationstanken om att olika generationer står i motsättning till varandra, som fortfarande har ett ganska starkt grepp om den allmänna uppfattningen om befolkningen, verkar inte finna empiriskt stöd inom forskningen. Värderingar förändras över tid men detta verkar inte ge något utslag i form av generationsskillnader. Så om värderingar hos individen står ganska fast över en livstid så sker värderingsförskjutningen i samhället än långsammare än generationer byts ut. Kanske bör man därför utgå från en annan modell när värderingar ska studeras, Pettersson föreslår en centrum-periferi-modell där de resursstarka i samhällets centrum lyckas sprida sina värderingar till samhällets yttre skikt (Pettersson 2008).

Likväl kan vissa små skillnader mellan generationerna fastställas, även om dessa i många fall är mindre än skillnaderna inom de respektive grupperna. Nu följer en mycket kortfattad översikt av de sex olika temana.

Arbete verkar vara mycket viktigt för både unga och vuxna. Emellertid är det mycket svårare för de unga att komma in på arbetsmarknaden och det är alltid de som drabbas värst vid konjunktursvängningar. Både unga och vuxna värderar mer sociala och utvecklande egenskaper hos arbetet såsom kollegorna och att arbete är roligt framför hög lön eller karriär. Örebro läns 18-åringar visade sig dock föredra ett tryggt och säkert arbete framför ett roligt och utvecklande arbete i högre utsträckning än rikets andra 18-åringar.

Olikheter i attityder och värderingar av arbete verkar vara mer beroende av andra variabler än ålder, det finns tydliga skillnader inom grupperna beroende på arbetsmarknadsstatus, kön, etnisk bakgrund etc. En intressant skillnad mellan de unga och de vuxna är dock att arbetet rankas som det som ger livet mest mening i dubbelt så stor utsträckning av de vuxna som av de unga.

Mer än var femte studerande ungdom uppger ”att slippa gå arbetslös” som det/ett av de huvudsakliga skälen till att de studerar. Allt fler studerar också vidare idag, inte minst eftersom det ekonomiska läget idag är något ansträngt. Vidare anser ungdomar inte längre att ”bli klar med sin utbildning” är viktigt för att betraktas som vuxen. Anledningarna till studier (förutom att substituera arbetslöshet) är att öka möjligheten till att få ett bra jobb, personligt intresse och personlig utveckling. De som studerar är mest nöjda med sin utbildning och de arbetslösa är minst nöjda. Örebro läns 18-åringar verkar på det hela taget mindre intresserade av högre studier än övriga läns 18-åringar. Några utmärkande skillnader mellan äldre och yngres inställning till utbildning hittades inte.

Ungdomar verkar idag fästa relativt stor vikt vid (eget) boende. Ett eget boende toppas listan över vad unga anser som viktigt att ha uppnått vid 35 års ålder. Detta kan ses om en del av en frigörelseprocess. Gällande flyttmönster så flyttar för att bedriva studier på annan ort och här ser vi en skillnad mellan ”vuxna” och unga. Ju äldre man blir desto mindre flyttbenägen blir man vilket med största sannolikhet hänger samman med att man går in i nya livsfaser med barn, fast arbete, familj och hus etc., ju äldre man blir. Gällande Örebro län så hade nästan en tredjedel av de som var 18 år 1993 flyttat ifrån länet tio år senare. De som stannar verkar göra det med anledning att de har jobb i regionen medan de som flyttar oftast gör det för studier. En annan skillnad gällande boende, som faktiskt är ganska tydlig mellan olika generationer, är nöjdheten med sitt boende samt om man anser att man har inflyttande över detsamma. De äldre är i större utsträckning nöjda och anser i högre grad att de kan påverka sin bostad.

Enligt de senaste undersökningarna och utredningarna kring ungdomars hälsa visar det sig att ungdomars hälsa och speciellt den psykiska hälsan blir allt sämre. Fler och fler upplever stressrelaterade symtom och färre ser sin hälsa som god även om svenska ungdomar i högre utsträckning än i andra länder upplever sig ha god hälsa. Det verkar inte finnas några dramatiska skillnader mellan vuxnas och ungdomars hälsa även om de äldre i något högre utsträckning oroar sig för sin hälsa. Det är främst kvinnor och arbetslösa i alla åldersgrupper som visar sig må dåligt och oroar sig. Gällande den egna framtiden verkar ungdomar ändå vara ganska optimistiska. Trots att ungdomar verkar må allt sämre har de en ljusare bild av framtiden än de äldre. Örebro läns 18-åringar är mindre optimistiska om framtiden än övriga landets 18-åringar.

Fritidens roll i ungdomars liv har under de senaste årtiondena ökat i betydelse. Ungdomarna anser även att fritiden är viktigare för dem just nu än den är vid 35 års ålder. Även vuxna värderar idag fritiden högre relativt andra saker än tidigare. Inga markanta generationsskillnader står att finna men de under 20 år värderar fritiden i något högre utsträckning än samtliga över 20 år. Återigen är skillnaderna inom grupperna större än mellan åldersgrupperna. Utrikes födda värderar fritiden lägre än de födda i Sverige. Mest viktigt med fritiden för både vuxna och unga är att den är rolig, man lär sig något nytt och kan umgås med andra. Unga använder främst sin fritid till att läsa, vara på internet och idrotta. Cirka hälften av de unga är med i någon förening vilket är en minskning från tidigare år.

Gällande det politiska deltagandet, demokrati och inflytande så är det förhållandevis svårt att få en entydig bild av det aktuella läget bland ungdomar. Många undersökningar har gjorts med motstridiga resultat. Generellt verkar dock ungdomar delta i allt mindre utsträckning i de ”traditionella” deltagandeformerna. Fortfarande röstar ungdomar i hög utsträckning (om än inte i lika hög som de äldre) men intresset för andra former av deltagande inom den representativa demokratin verkar ha svalnat något. Det framkommer att ungdomars värderingar, men även i viss mån de äldres, har förskjutits till mer individualism och postmaterialism vilket lett till att deras deltagande i politiken också sker mer individuellt. Detta gör att de påverkansmedel som initieras av kollektivet, eller det rådande systemet, inte premieras utan ungdomar lockas mer av utomparlamentariska politiska aktiviteter. Ungdomar verkar således ställa sig mer skeptiska till det rådande politiska systemet än den äldre generationen som fortfarande visar en mycket hög tillit till detsamma. Vidare påverkas ungas deltagande i högre utsträckning än de vuxnas av huruvida de för politiska diskussioner med sina kamrater eller i hemmet. Äldres deltagande i utomparlamentariska aktiviteter påverkas inte av invandrarbakgrund medan att vara utrikes född ungdom minskar sannolikheten att man deltar i dessa aktiviteter. Slutligen visar det sig att ungdomar tenderar att ”blanda friskt” mellan olika typer av deltagande i politiken medan de vuxna står de traditionella formerna bi i hög utsträckning.

Förutom en viss skillnad mellan generationerna gällande de individualistiska/postmaterialistiska värderingarna så verkar det inte finnas särskilt stora generationsklyftor angående värderingar och attityder till demokrati och deltagande. Kärlek, lycka, vänskap är det som prioriteras högst. Deltagandemönstren och attityder till olika former av påverkansmetoder och demokratin verkar istället vara beroende av andra variabler såsom kön, arbetsmarknadsstatus, huruvida man är född i Sverige eller inte, vilken livsfas man befinner sig i etc.

Reflektion

I och med denna kunskapsöversikt torde det stå relativt klart att det finns en hel del svårigheter med betrakta ungdomar som en specifik grupp med sammanhållna värderingar och attityder. Dessutom framgår det i många av de senare studierna om ungdomar att det kanske inte är riskfritt att betrakta ungdomar som "framtidens prognosmakare" gällande samhällsutvecklingen. Problematiken uppkommer sedan när det ändå finns vissa skillnader i hur ungdomar "ses" i samhällets ögon. Vad är det som egentligen gör att ungdomar har så svårt att få jobb? Varför är ungdomar något mer skeptiska till det rådande politiska systemet och tar hellre till utomparlamentariska påverkansmedel? Dessa frågor handlar kanske inte i första hand om vad ungdomar, eller vuxna för den delen, har för värderingar kring olika delar av samhället utan snarare vilken syn man har på de unga. Det är kanske inte så konstigt att "ungdomar" känner sig åsidosatta när "samhället" (allmänheten, politiker, arbetsgivare, offentliga tjänstemän etc.) ser dem lite som en andra klassens medborgare. Jag tror att ungdomar ofta erfar att deras kompetens ses som mindre värd eftersom de är unga. Jag tror även att politiker tenderar att slå dövörat till eller inte lyssna på allvar när ungdomar försöker göra sin röst hörd, deras åsikter viftas bort som oerfarenhet och juvenilt nonsens. Dessutom tror jag att ungdomar ofta känner sig utpekade av allmänheten - bara för att du inte ännu fyllt 25-30, fått rynkor och har tre barn i släptåg så är du en potentiell samhällsfara i mångas ögon. Med andra ord, jag tror inte det är ungdomars värderingar och attityder som utgör den stora "faran" med de framtida generationerna, snarare är det synen på de unga som skapar "ungdomshotet". Det är inte vad ungdomar kan tänkas bli som bör fokuseras inom debatt, forskning eller i allmänhetens ögon. Snarare bör fokus ligga på vad ungdomar faktiskt är, de är *medborgare* med divergerande behov, precis som resten av befolkningen.

Därmed ligger framtiden inte heller bara i ungdomens händer, alla medborgare, oavsett ålder, kön, ursprung etc., är en del av samhället och bör vara så på lika villkor. Emellertid bör forskning om unga medborgare fortfarande ske, precis som för arbetslösa, utrikes födda, egna företagare eller vilken "grupp" som helst. Även politiska satsningar för och kring unga medborgare kan vara av godo. Viktigt är dock att man inte bör utgå från att det är något "fel" eller "annorlunda" med ungdomsgruppen i sig utan att deras "position" är annorlunda, de delar en viss *yttre* karaktäristika (främst ålder) men inte nödvändigtvis något mer. Satsningar bör därför ske för att synliggöra deras jämbördighet och jämlikhet för andra aktörer i samhället snarare än försöka forma om ungdomarna för att passa in i "vuxenvärlden".

Referenser

Carle, Jan, 2003, *Attityder till arbetslivet i olika generationer*, i ”De kallar oss unga Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsundersökning 2003”, Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:1, Stockholm

Ekman, Ann-Kristin, 2000, ”Egentligen har man ingen framtid i Hällefors – men det är hemma här” – *Om unga vuxnas arbets- och platsidentitet*, i Haraldsson, Kjell (red.), ”Tankar kring lokal och regional utveckling inför det nya årtusendet – Antologi från Forskarforum 1999, Stockholm, C E Fritzes AB

Ekonomifakta(.se), *Ungdomsarbetslöshet*,
<http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/ungdomsarbetsloshet>, 2009-05-26.

Eliasson, Fredrik, 2008, *Är Örebroregionen attraktiv för ungdomar? – En långtidsstudie om ungdomars flyttmönster*, Regionförbundet, rapport 2008:03

Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>, 2009-05-26

Johansson, Susanne, 2007, *Dom under trettio, vem bryr sig och varför? - Ungdomars värderingar och politiska deltagande*, Göteborg: CEFOS.

Inglehart, Ronald, 1997 *Modernization and postmodernization : cultural, economic, and political change in 43 societies*, Princeton NJ, Princeton U.P.

Inglehart, Ronald, 1977, *The silent revolution - changing values and political styles among Western publics*, Princeton NJ, Princeton U.P.

Oscarsson, Henric, (red.), 2002, *Spår i framtiden*, Ung-SOM-undersökningen, Västsverige 2000, SOM-rapport 28, Göteborg, SOM-institutet

Pettersson, Thorleif, 2008, *Unga sjunga med de gamla! – En jämförande analys av grundläggande värderingar och uppfattningar om demokrati och politik bland blivande vuxna från 24 länder*, Uppsala: SKB.

Regionfakta.com, www.regionfakta.com/StartsidaLan.aspx?id=15228, 2009-06-04

Regionförbundet Örebro,
<http://www.regionorebro.se/blameny/regionalttillvaxtarbete/regionalutvecklingsstrategi.4.5640d360117837bf4b08000343.html>, 2009-05-12, 10:55.

Sohl, Sofia, 2008, *Politiskt självförtroende och samhällsdeltagande - En kvalitativ studie av begreppet politiskt självförtroende i kombination med en kvantitativ analys av dess effekter på europeiska ungdomars deltagande i samhället.*, Magisteruppsats i Statskunskap vid Örebro universitet

SOU 2006:77, *Ungdomar, stress och psykisk ohälsa - Analyser och förslag till åtgärder*. Slutbetänkande av Utredningen om ungdomars psykiska hälsa. Stockholm: Edita.

Starrin, Bengt, 2003, *Psykisk ohälsa bland unga*, i ”De kallar oss unga Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsundersökning 2003”, Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:1, Stockholm

Ungdomsstyrelsen, 2003, *De kallar oss unga - Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsundersökning 2003*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:1, Stockholm

Ungdomsstyrelsen, 2007, *Fokus 07 – En analys av ungas hälsa och utsatthet*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:14, Stockholm

Ungdomsstyrelsen, 2007, *Unga med attityd - Ungdomsstyrelsens attityd och värderingsstudie 2007*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:11, Stockholm

Ungdomsstyrelsen, 2004, *Ungas syn på arbete – En fördjupning av Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsundersökning 2003*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2004:6, Stockholm

Regionförbundet Örebro:s rapporter 2009

- 2009:01 Övergångsbostäder i Örebro kommun – Brukarnas, hyresvärdarnas och socialarbetarnas syn på viktiga utvecklingsområden.
- 2009:02 Stimulansmedel 2007-2008 i Hallsbergs kommun – Utvärdering och uppföljningsrapport
- 2009:03 Familjeteamet Sydnärke – Verksamhetsbeskrivning och utvärdering
- 2009:04 Slutanalys inför den regionala utvecklingsstrategin, ISBN 978-91-976998-8-4
- 2009:05 Lika möjligheter eller skilda verkligheter? – Boendesegregationens förekomst och konsekvenser i Örebroregionen, ISBN 978-91-976998-9-1
- 2009:06 Invandrare i Örebro län – Mobilitet och integration på arbetsmarknaden 1990–2005, ISBN 978-91-978233-0-2
- 2009:07 Gör BBIC skillnad? En uppföljning av kvaliteten i socialtjänstens utredningar av barn i Örebroregionen – Barns Behov I Centrum
- 2009:08 Underlag till Kulturstrategi för Örebroregionen- trender, tillgångar, mål och strategier, ISBN 978-91-978233-1-9
- 2009:09 Kompetensstegen 2005-2007 i Hallsbergs kommun
Utvärderings och uppföljningsrapport
- 2009:10 Bilden av Örebroregionen, Attitydundersökning 2009, ISBN 978-91-978233-2-6

Du hittar alla regionförbundets rapporter under rubriken Om regionförbundet på www.regionorebro.se.

Regionförbundet Örebro
701 83 Örebro
Tfn: 019-602 63 00
Fax: 019-18 98 29

Besöksadress:
NetCity, Forskarevägen 1
702 18 Örebro.

www.regionorebro.se
regionorebro@regionorebro.se